

DISSERTATIO IVRIS CIVILIS ANTIQVI 1782
DE 13
COE M T I O N I B V S
QVAE FIEBANT
SACRORVM INTERIMENDORVM
CAVSSA.

AD CICER. ORAT. PRO L. MYRENA CAP. XII.

*****

QVAM
PRAESIDE
GEORGIO SAMVELE MADIHN
IVRISCONSULTO ET ANTECESSORE
ATQVE ORDINIS ICTORVM H. T. DECANO
IN ACADEMIA REGIA VIADRINA
DIE IVNII MDCCCLXXXII.
PVBLICAE ERVDITORVM DISQVISIONI
SVBMITTERE VOLVIT
AVCTOR
ADOLPHVS GVILIELMVS FRIDERICVS COCHIVS
POTSDAMIENSIS.

TRAIECTI AD VIADRV M,
E TYPOGRAPHEO WINTERIANO.

Antiqui huius iuris tenuis quaedam umbra duntaxat ad nos peruenit, solaque nobis coniectura atque diuinatio est relicta.

ALCIAT. IX. *Parerg.* 9.

ILLVSTRISSIMO
EXCELLENTISSIMOQVE DOMINO
D O M I N O
CAROLO ABRAHAMO
LIBERO BARONI
DE ZEDLITZ

DYNASTAE IN KAPSDORFF ET MICHELWITZ
AVGVSTISSIMI BORVSSIAE REGIS
IN CONSILIO SECRETIORI STATVS ET
IVSTITIAE ADMINISTRO ACTVALI
SVPREMI CONSISTORII OMNIVMQVE RERV
ECCLESIASTICARVM SVMMO PRAESIDI
COGNITIONVM OMNIVM CRIMINALIVM
SVMMO MODERATORI
ACADEMIARVM REGIARVM CVRATORI
CET. CET.

DOMINO
SVO LONGE INDVLGENTISSIMO

HAS QVALESCVNQVE
STVDIORVM SVORVM PRIMITIAS
INTER PIENTISSIMA VOTA
PRO
TANTI MAECENATIS INCOLVMITATE
ATQVE
FELICITATE PERPETVA
SVBMISSA MENTIS VENERATIONE
SACRAS ESSE CVPIIT

AVCTOR
ADOLPHVS GVILIELMVS FRIDERICVS
COCHIVS.

L. B.

Video quidem hocce potissimum exercitatio-
nis academicae thema ad commendatio-
nem Illustris Dni PRAESIDIS eligentem
eorum me incurrere invidiam, *) qui splendido
pragmaticorum nomine elati alto omnia supercilio
despi-

*) Sed qui a suorum laborum perfectione videbatur non procul abesse, repentino et praemature fato moritur COCHIVS, aetate florente, mirifica sui expectatione inter nos ita versatus, ut, patre Maiorum virtute genti suae decore dignum se redditurus, per omnem aetatem veram doctrinae et virtutis gloriam sibi sectandam proposuerit. Etenim ut ad ipsa veterum tam Graecorum quam Romanorum monumenta aditum sibi aperiret, primam, eamque multam, posuit operam in utriusque doctorum virorum linguae cognitione sibi comparanda, cuius ope deinceps in omni Historiarum et Antiquitatum disciplina tantum profecerat, ut eorum, quae de publicis, sacris priuatisque rebus memorabilia tradiderunt veteres, insignem plane scientiam sibi adquisuerit. Et tantis adiutus subsidiis felici prorsus fidere ad ipsam Iurisprudentiam progressus, omnes castissimae
The-

---

despiciunt, quae in viam praxin deduci nequeunt, omniaque veteris iuris capita et veneranda antiquitatis monumenta ignorare gloriae sibi laudique ducunt. Sed neque isti, quibus respondeatur, digni satis videntur, et toties illis responsum fuit a viris doctis atque antiquitatum amantibus, quod pari semper passu ambulat, ut nihil nobis in ea re sit reliquum. Ceterum qui hocce animo imbuti nulla arte ad meliores fruges reducuntur, suis ipsi erroribus probant, pessime antiqua ignorari. Missis igitur illis, his potius obviam eundum putamus, qui locum Ciceronianum,

Themidos difficultates longe feliciterque superavit et ad intima quaeque eius sacra se penetrauit. Omnes Iuris fontes repetiit, quantoque ea re plus, iudicio civili, intelligentiae atque explanationi veterum, omnis antiquitatis cognitioni, ipsi etiam, quae quidem ex his Quiritium legibus instruat, dicendi elegantiae accedere intellexit, tanto acrius in eos incubuit, simulque, me suadente, euoluit **ALCIATOS, CVIACIOS, CONTIOS, CONNANOS, BALDVINOS, MERILLIOS, FABROS, NOODTIOS, SCVLTINGIOS, WESTENBERGIOS** et quidquid ceterorum venustiorum est hominum, qui fugientem a seculis recentioribus nitidam Themidem remorati sunt. Ex his omnibus demum quos diurna versauit nocturnaue manu, egregiam illam hausit iuris doctrinam, quae aetatem Eius longe superabat, suoque simul suos commilitones docuit exemplo, certiorum ad agendam Iurisconsulto dignam personam non esse viam, quam si ipsis perpetuo inhaeretur legum capitibus et in earum originibus causisque probe expendendis et intelligendis magis, quam in interpretibus euoluendis vulgaribus collocetur industria. Tot igitur tantaque **COCHII** mei decora luculenter profecto monstrabunt, quantam in Eo fecerit iacturam spes futurorum temporum.

nianum, in quo explicando doctissimi quique defudarunt, retractantem soli facem accendere marique addere guttulam arbitrabuntur. Sed ignoscant summorum Virorum manes, si rem ipsam difficilem, eos in illa explicanda difficultatum nimis studiosos multo difficiliorem fecisse putauerim, atque a simplici eaque vera explicatione simul aberrasse, quod in illis eruendis, quae spissa antiquitatis caligine premuntur, haud raro accidere solet. Et plane si vllum antiquitatis Romanae caput vberiolem curatiolemque expositionem, certe hoc meretur praeclarum ICtorum inuentum atque aeternum splendidissimumque ingenii Romani monumentum, cuius ad mysteria me penetrantem ingenue fateri oportet, me istius veriolem explicationem non meo ingenio, sed vti omnem, quantulacunque mihi sit, legalis artis cognitionem Illustri Dno PRAESIDI debere. Ignoscas igitur, L. B., si in tanto argumento versatus in refellendis aduersariorum sententiis paullo longior fuerim, occasionem inde capeflurus, omnibus, quae huc facere possunt, clariorem lucem affundendi, atque primitiarum hominis in arte legitima noui prodeuntis benigniorem te praebeas censorem, vbi praesertim tot tantisque viris errare licuit, etiam atque etiam rogo.

CICERO

*N*am cum permulta praeclare legibus essent constituta, ea Iurisconsultorum ingeniis pleraque corrupta atque deprauata sunt. Mulieres omnes propter infirmitatem consilii, maiores in tutorum potestate esse voluerunt: hi inuenerunt genera tutorum, quae potestate mulierum continerentur. SACRA INTERIRE ILLI NOLVERVNT: HORVM INGENIO SENES AD COEMTIONES FACIENDAS INTERIMENDORVM SACRORVM CAVSSA REPERTI SVNT. In omni denique iure ciuili aequitatem reliquerunt, verba ipsa tenuerunt: vt, quia in alicuius libris, exempli causa, id nomen inuenerant, putarunt, omnes mulieres, quae coemtionem facerent, Caias vocari.

facta, *domestica* iure denominata, quia intra cuiusque domum priuatosque parietes celebranda erant, patrisfamilias, qui in quauis domo dominium habebat, personam non egrediebantur, huic enim arctissime erant adiuncta. *Sacra* denique *familiaria* numinum, quae sibi quiuis primus familiae conditor colenda sumserat, tutelarium cultu absoluebantur, et sacrificiis stato tempore, veluti quouis mense, ceremoniis incommodis feriisque frequentibus celebrandis maiori oneri fuerunt.

§. II.

Sacra priuata pontificum placitis pecuniae adiuncta; non tamen omnia, nec domestica, nec gentilitia.

Erat in pontificum, quos summos rei diuinæ omnisque religionis arbitros iam Numa instituerat, placitis: *Sacra perpetua sunt atque aeterna*, quod non eam solum vim habet, vt priuata rite colere sacra iubeat, sed et ne publica deferantur vetat. Inde expugnatis etiam atque radicitus deletis hostium vrbibus deos certe ibi cultos Romanam euocabant, ne contra ipsos Deos immortales pugnasse videantur. In sacris vero priuatis (familiaribus nimirum et gentilitiis; domestica enim aeterna per naturam suam nunquam fieri poterant) ne hanc quidem regulam, vt conferrentur atque deinceps familiis prodantur, sufficere, cum viderent pontifices, quia plures erant modi, quibus familiam gentemque minima capitis deminutione exuere licebat, pecuniae adiuncta esse sacra voluerunt, vt ad quos *successionis emolumentum ad eosdem sacrorum onus* deuolueretur. Sed an omnia sacra priuata an certa tantum eorum species et quanam adligata pecuniae fuerit, de eo diuersae sunt doctorum virorum sententiae. Plerique generali,

rali, credo, M. TVLLII locutione moti, qua semper
 sacra illa simpliciter priuata dixit, omnia sacra priuata pe-
 cuniae adiuncta putarunt, ad quos referendi sunt, SIGO-
 NIVS *de ant. iur. Ciu. R. l. 1. c. 8.* SCHWARTZ in *Dff.*
de detestatione sacror. §. 5. BALDVINVS in *iurispr. Mu-*
cian. p. 70. edit. Gundling. GEORG. D'ARNAUD *Var.*
coniect. l. 2. c. 1. gentiliciorum tantum meminit, et TRE-
 KELL in *app. lib. de orig. et progr. testamenti fact. ap. Rom.*
 domestica ea fuisse arbitratur, his CICERONIS *l. 2. de*
LL. c. 19. verbis ductus: „Hoc vno posito haec iura pon-
 „tificum autoritate consecuta sunt, vt ne morte patrisfa-
 „miliae sacrorum memoria occideret, iis essent ea ad iun-
 „cta, ad quos eiusdem morte pecunia venerit.“ Sed
 non vidit Vir. Clar. sacra familiaria vnus patrisfamilias
 domo, ab initio certe, includi; complexum enim agna-
 torum communi tantum iure familiam dici, qua iure pro-
 prio personae sub vnus patrisfamilias potestate patria con-
 stitutae comprehenduntur, docet VLPIANVS *L. 195. §. 2.*
de V. S. Probant quoque antecedentia Ciceronem hoc
 loco de sacris domesticis non cogitasse, ait enim; „De
 „sacris autem, qui locus patet latius, haec sit vna senten-
 „tia, vt conferuentur semper, et deinceps familiis prodan-
 „tur, et, vt in lege posui, perpetua sint sacra.“ Do-
 mestica nimirum sacra sua natura tradi familiis nequeunt;
 ea enim indole sunt, vt singulis patribus familias singulis-
 que in vna domo sub imperio patris familias positae perso-
 nis adhaereant, et, si ad familiam deinceps deuolueren-
 tur, hoc ipso familiaria euaderent. Deinde, si dome-
 stica sacra hereditaria fuissent, nec vllas a quouis patrefa-
 milias suo arbitrato constitutas sibi caeremonias feriasque
 interire pontifices essent passi per annos D, necdum vllis
 interi-

interimendorum sacrorum artificiis a Scaeuola adinuentis, tanta sane caerimoniarum, tanta feriarum vi obruta fuisset Romanorum ciuitas, vt nullus, nisi feriatas, nullus nisi sacrificiis celebrandus dies toto anno singulis esset; natura certe omnis domesticorum sacrorum inuertenda erat. De gentilitiis autem recte TREKELL *l. c.* „cum ipsa, ait, gente „durabant, et non nisi cum ea simul extinguebantur. Singu- „lae vero personae iis solui poterant, iisdem modis, qui- „bus iura gentilitatis soluerentur; sicut et iisdem acquiri „poterant modis, quibus iura gentilitatis acquirerentur.“ Nullus vero, quo sacra ad posteros deuolui a CICERONE docemur, modus iura gentilitatis tribuit, et quicquid CL. D'ARNAUD *l. c.* adfert, nihil probat, nisi sacra Romanos gentilitia habuisse. Haec quoque ne interirent non adeo anxie curandum erat pontificibus; etenim non facile factu fuerit, vt tota gens interiret; neque tantum molestiae habebant, vt eorum interemptionem adeo exercuisse summorum ICtorum ingenia verosimile sit, quum sacrificio plerumque quotannis faciendo absoluerentur. Denique vbi apud veteres sacrorum gentilitiorum mentionem factam inuenimus, nemo inter eos, qui illa celebrant, nominatur, qui ad gentem non pertinuerit, quod sane fieri non posset, si ea pontifices singulorum membrorum pecuniae adiunxissent. Sic e. g. DIONYS. *l. 9.* solos Fabios cum paucis clientibus, qui, vbicunque pompa quid celebrandum esset, patronos comitabantur, ad sacra gentilitia peragenda Romam profectos tradit, erantque sacrificia gentilitia eius plerumque conditionis, vt ab extraneo celebrari non potuerint, vti sacra Seruilliae gentis, quae trientem ideo colebat, quia crescendo augmentum, de-

decrefcendo calamitatem portendebat genti, quae ratio in extraneo nulla erat.

§. III.

Sacra familiaria pecuniae adligata; ordo succedendi in ea; artificia ICtorum eum interuertentia.

Confequens eft ex duplici ſphi praec. probatione neque gentilitia neque domeftica ſacra pecuniae adiungi potuiſſe, ergo nec omnia ſacra priuata; reſtat itaque familiaria fuiſſe haereditaria, quae ideo ſimpliciter priuata dicta videntur, quia domeſtica minoris momenti erant, gentilitia vero quodammodo publica, non quidem, quod in reipublicae ſalutem, ſed quod publica pompa locoque publico in ſacello pontificum ex inſtituto ſactitarentur. Idem confirmant CICERONIS verba, et quae ſupra attulimus: „et deinceps (ſacra) familiis prodantur“ et quibus l. 2. de LL. c. 6. in lege conſtituenda vtitur: „Ritus „familiae patrumque ſeruanto.“ Sed obiicientem audire mihi videor, quare ad conſeruanda ſacra familiaria, vt adiungantur pecuniae, opus fuerit, cum familiae membra illis eſſent adſtricta, nec CICERO moneat, his demum interentis ad heredes ea tranſire? Verum inter ipſos quae a CICERONE traditos de ſucceſſione in ſacra ordines, primum *heredum ſecundum eorum eſſe* animaduerto, *qui tantundem quantum omnes heredes, ceperint*, ex quo luculenter intelligimus, non quemuis ſucceſſorem in ſacra in ſubſidium deficientis prioris eſſe conſtitutum. Familiaribus certe ſacris, ſi vllis, proſpiciendum erat, ne intereant;

A 3

dome-

domesticorum enim ea erat natura, vt conseruari non po-
 tuerint, et gentiliciorum quam familiarium interitus longe
 rarior erat. Et rationem habent pontificum placita, qui-
 bus sacra familiaria pecuniae adijunxerunt; naturali enim
 indole familiae adhaerebant, et duplicem nos familiae
 significatum, quo et in res et in personas deducitur, VL-
 PIANVS L. 195. §. 1. de V. S. docet, recte ergo pontifi-
 ces hoc loco familiam in vtramque partem sunt interpre-
 tati, vterque enim sensus locum habere potest, sacrisque
 familiaribus et eos adstrinxerunt, qui bona alicuius per
 vniuersitatem acquirebant, i. e. qui in totam alterius fami-
 liam pecuniamue succedebant, quorum ordines quinque a
 Scaeuola constitutos seruauit CICERO l. 2. de LL. c. 19.
 Primus scilicet *heredum* erat, nempe *ex testamento*, here-
 des enim ab intestato siue legitimi tanquam membra fami-
 liae sacris eius iam erant adstricta; alter *eorum*, qui morte
testamentoue tantundem capiant, quantum omnes heredes, i. e.
 legatariorum partiariorum, quod legatorum genus iis tem-
 poribus vsu maxime fuisse frequentatum scimus, quodque
 solum familiae alterum semissem continebat, altero autem
 semisse apud heredem heredesue cum successione vniuer-
 sali remanente, cui ergo soli sacra adiungi poterant. Ter-
 tium ordinem constituunt, *qui de bonis*, quae eius fuerint
cum moritur, vsu ceperint plurimum possidendo, siue bono-
 rum possessores, qui sub hac denominatione Scaeuolae
 temporibus nondum innotuisse videntur; hos enim non
 hereditatem ex iure Quiritum, sed meram tantum vsu-
 capiendi conditionem ab initio acquisuisse satis certum est.
 Et iustissima sane eorum causa est, proxime enim ad he-
 redum personam accedunt, L. 117. de R. I. Quarto or-
 dine continetur *de creditoribus eius, qui plurimum seruet,*
 et

et quinto denique *is*, qui ei, *qui mortuus sit*, pecuniam debuerit, neminique eam soluerit. Hisce vero omnibus effectum est, ut sacra familiaria latius in dies diffusa, et per tot annorum seriem ab instituto pontificum collegio in quavis familia mirum in modum aucta summis molestiis ciues feris atque solemnibus sacris obrutos afficerent, quibus cum liberari, emolumentis vero sacris adnexis nihilo minus frui cuperent, inuenta sunt plura ad utraque separanda ICTORUM ingenio artificia, ex quibus tria eodem loco a CICE-
 RONE commemorantur inuenta in commodum legatoriorum. *Primum*, quod deductio atque deducta (vid. TVRNEBVM ad h. l. Cic. et MEVRSIVM Critic. Arnobian. c. 13.) dicebatur, testatori, qui legatarium non adstringi sacris volebat, C. nummos deducere consulebat, ut sic legatarius, tanto minus, quam ad heredes perueniret, sapiens ad secundum Scaeuolae ordinem non pertinere videatur, et vix tamen minus quam heredes caperet. *Alterum*, si hoc a testatore esset omissum, suadebat, ut, si plura legata partiaria alicui relicta essent, cum v. c. singulos heredes diuersis propositionibus cum legatario partiri iusserat testator, vnum legatarius omitteret, sicque minus quam heredes capiendo sacris liberaretur. *Vltimum* denique erat, si et hoc nollet legatarius, ut nouatio interponeretur, et postquam legatum sibi ab herede, tanquam ex eius bonis stipulatus esset, illum obligatione ex testamento orta liberaret, atque legatum omississe videretur, quod fiebat nexi liberatione per aes et libram; obligatio enim heredi ex lege mancipationi familiae adiecta per aes et libram quaesita neque alia ratione dissolui poterat. Plura de hoc interimendorum sacrorum modo post explicatam coemtionis rationem dicendi locus erit. Totum quidem

CICE-

CICERONIS locum l. 2. de LL. c. 19—21. explicare, eumque ab iniustis Arnaldii imprimis, Gronouii caeterorum coniecturis liberare, et contra Balduini ex iure ciuili petitas obiectiones defendere vulgatum que loci lectionem tanquam veram aduersus eos, qui corruptum totum locum esse atque iam de eo conclamatam putant, propugnare in animo erat; sed cum eum in finem iustus exercitationis modus nimium quantum egrediendus fuisset, hoc iam in aliud tempus differo, mox vota soluturus, modo summus rerum omnium gubernator vitam otiumque largitus fuerit.

§. IV.

Coemptio, et de ea variae doctorum virorum sententiae in ordinem digestae.

Noui ICtorum inuenti ad liberandam sacris pecuniam, quam ex pontificum institutis sine religione capere nefas erat, idem TULLIUS noster c. 12. orat. pro Mur. meminit his verbis; „Sacra interire illi (maiores) noluerunt, horum (ICtorum) ingenio reperti sunt senes ad „coemptiones faciendas sacrorum interimendorum causa.“ Varie torsit hic locus interpretes, et qui interemptionem sacrorum per coemptionem explicare conati fuerunt non eandem omnes viam sunt ingressi, sed, vt fit in re ardua, et huc quadrat vulgatum: Quot capita tot sensus. Et enim hanc coemptionem vel eam esse arbitrantur, qua in viri manum conuenit vxor, vel genus aliud imaginariae emptionis venditionis speciatim ad interimenda sacra adiuentum,

uentum, idque vel absque praecedente alio negotio solum ab eo, qui sacris adstringebatur, celebratum, vel coemptioni vxorum, vel denique testamento per aes et libram adiunctum. Primam qui sequuntur sententiam sub sacris hac coemptione interemptis vel *confarreationem* intelligunt vel *sacro Romanorum priuata*; illud *RAEVARVVS ad LL. XII. rub. c. 21.* defendit, quem nihil probasse iure meritoque contendit *ABR. A KERKRADT de iur. patr. p. 40.*, hoc *HOTOMANNVS* sibi persuadet *initio lib. 3. antiquit. Rom.* notatus a *GRONOVIO l. 4. de pec. vet. c. 7.* atque *SICCAMA in Fast. Calend. c. 4.* certe vti perplexa eius verba explicat *GRVPEN de Vx. Rom. c. 5. §. 23.* a quo refellitur. Qui coemptionem sacrorum interimendorum causa factam genus esse emtionis venditionis arbitrantur nulli alii negotio, quo nimirum sacra fuerint adquisita, adhaerentis eiusque quasi appendicis, eam peractam affirmant vel omnium bonorum sacris liberari cupientis imaginaria, vel certorum vera venditione, quibus prae caeteris sacra esse adiuncta fabulantur; prius *D'ARNAUD var. coniect. l. 2. c. 1.* quem ideo notauit *CONRADI addit. ad l. 2. parerg. 1.* atque *ALCIATVS IX. Parerg. 19.* a *GRVPENIO l. c. §. 24.* refutatus, posterius sibi persuasit. Qui vero sacra post quamuis pecuniae, cui adhaerebant, acquisitionem hac coemptione interempta esse censent, vel locum illi in quauis acquisitione pecuniae sacrorumque simultanea concedunt, vel in vna tantum determinata, et quidem aut in ea, qua virum vxoris in manum conuenientis sacris, ob pecuniam eius adeptam, adstringi fingunt, aut cum creditor plurimum seruans sacris religioneque debitoris tenetur, aut cum legatarius partitione tantum, quantum heredes, cepit, aut denique in

B
here-

hereditate. Primae opinionis autor est GRONOVIVS *l. c.*
 in cuius verba iurarunt GRAEVIUS *ad c. 12. Cic. pro*
Mur., SCHWARTZ *de detestat. sacr. §. 8.* ABR. A
 KERKRADT *l. c.* WILH. VAN LOON *de manumiss. seru.*
c. 5. §. 9. PITISCVS in *Lexic. antiq. voce: coemtionalis;*
 CAR. CHR. WOOG *de haered. sacror. priu.* atque vniuer-
 sum eruditorum vulgus. Sed cum omnibus Romani iuris
 principiis hancce sententiam pugnare monstrarunt GRV-
 PEN *l. c. §. 27.* D'ARNAUD *l. c.* TREKELL in *append.*
lib. de orig. et progr. testam. ap. Rom. atque CONRADI
 2. *parerg. 1.* Virum sacris cum bonis, vti sibi persua-
 det, vxoris in manum conuenientis simul adquisitis coem-
 tione liberari MANVTIVS *ad c. 12. Cic. pro Mur.* cen-
 set, reprehensus ideo, quod inter coemere et coemtio-
 nem facere distinguit, a GRVPENIO *l. c. §. 5.* atque re-
 futatus a GRONOVIO *l. c.* Ad creditorem, qui pluri-
 mum seruauerit, hunc sacrorum perimendorum modum
 pertinere noua, sed, aedepol! quali? ratione absque vlla
 autoritate conicit ANTONIVS PERELLIUS in suo *ad*
Ciceronis pro Muraena orationem commentario, qui exstat
 in *Nuova Raccolta d'opusculi Scientifici e filologici tomo I.*
Venetis anno 1755. edito, quem tamen adspicere non li-
 cuit, neque hoc in tanto tamque aperto PERELLII er-
 rore magni momenti esse putamus, praeprimis cum ex-
 cerptam loci nostri explicationem praebeant *die Goettingi-*
schen Anzeigen vom Jahre 1757. Seite 1270. Sunt vero
 et qui de eodem sacra interimendi modo TVLLIVM et
l. 2. de LL. c. 27. in fine et pro Muraena c. 12. locutum,
 legatoriasque coemtione ista sacris liberatos arbitrentur,
 IOACH. nempe CAMERARIUS *ad d. c. 12.*, cuius eo-
 dem loco sententiam reiicit GRAEVIUS, atque BAL-
 DVINVS

DVINVS in *iurisprud. Muc. p. 74.* refutatus a GRVPENIO *l. c. §. 26.* Qui denique viderunt coemptionem, quae interimendorum sacrorum ergo fiebat, ad heredes pertinere vel sacra hocce artificio omnino extincta vel in senem translata fuisse putant, cuius demum morte perirent: Prior sententia SCALIGERO *ad Festum voce: pari probi,* arridet atque AVS. POPMAE *ad Varronem l. 5. de LL. p. 544.;* sed inuehit in hanc SCALIGERI fictionem GRONOVIVS *l. c.,* quem tamen non meliora docuisse monstrat GRVPEN *l. c. §. 25.* Sacra in senem translata vero posterioris sententiae sectatores vel certarum haereditariorum rerum emtione, vel totius haereditatis putant; prius propugnat SALMASIVS *ad Plauti Bacch. 4, 9, 54.* quem ideo reprehendit GRONOVIVS *ad eundem locum Plautinum* atque GRVPEN *l. c. §. 24.* Tota vero hereditas cum sacris translata heredi aut post mortem demum senis infecutam vel extemplo restituenda erat; prius MARCILIVS *ad LL. XII. tab. c. 14.,* quem refutare conantur GRONOVIVS *l. c.* et illi hoc in capite assentiens GRVPEN; posterius TREKELL *l. c.* probat, IACOB. deinde GVTherivs *de iur. pontif. Rom. l. 2. c. 6.,* quem GRONOVIVS *l. c.* applaudentibus GRAEVIO in *praef. tom. V. thes. antiq.,* GRVPENIO *l. c. §. 25.* atque SCHWARTZIO *l. c. §. 9.* et CONRADI *l. c.* refellunt, IAN. quoque VINC. GRAVINA *de orig. iur. l. 2. §. 77.* cuius sententiam *l. c.* examinat GRVPEN, et denique CONRADI *l. c.,* cui omnium proxime ad veritatis lucem accedere licuit. In eo vero TREKELL a Triumviris hisce doctissimis, GVTherio, GRAVINA atque CONRADIO, discedit, quod senes ad coemptiones, quae sunt interimendorum sacrorum caussa, repertos eosdem esse cum

familiae emtoribus hi putent, ille ab iis diuerfos. Hi sunt, quod ego quidem sciam, omnes, qui suam hac de re sententiam scriptis mandarunt; singulas ergo examinemus, et collatae cum principiis iuris Romani an cum illis conueniant pugnentue videamus, pariter atque argumenta, quibus sententias singulas euellere conati sunt aduersarii. Sed priusquam nos ad hanc accingamus disquisitionem, communem omnibus fere errorem discutiamus oportet, ne toties idem repetere opus sit.

§. V.

Nullam fuisse in sacra familiaria successionem praeter quinque Scaevolae ordines a Cicerone traditos.

Etenim pulcre deceptus fuit CLAR. D'ARNAVD, cum: vulgo eruditos bona tantum ait mortis causa acquisita sacris adiuncta existimare; plures enim eundem iam ante eum errorem erasse, sententiae mox recensendae docebunt. Iam id generaliter est notandum, sacra, teste CICERONE, pontificum autoritate, nulla lege esse pecuniae adligata; ergo praeter horum placita illa rationibus aliis acquisita fuisse, nullo modo concedi potest. Quae vero sint a pontificibus constituta narrat TVLLIVS, nec tanti ingenii virum eo loco, quo hac de re ex instituto agit, quicquam omisisse probabile est. Sequitur, nullam, praeter quinque ab illo traditos ordines, pecuniae acquisitionem cum sacris fieri; hos vero in sola successione mortis causa locum habere ipse TVLLIVS monet, cum statuisse ait pontifices, *ut ne MORTE patrisfamilias sacrorum memoria occideret, iis essent ea adiuncta, ad quos eisdem MORTE pecunia peruenerit.* Non omnes successiones

nes in bona, sacrorum onus inuoluiffe et inde patet, quia improbable omnino est, et cum omni iure legeque pugnat, acquisitiones singulares sacra esse secuta; his enim praeter ipsam rem nihil acquiritur, nisi quod specialiter rei inhaeret; sed sacra non singulis rebus, verum toti pecuniae familiaeque, i. e. vniuersitati iurium *L. 222. de V. S.* adligata sunt, quae in successorem singularem non transit. Inuit hoc denominatio hereditatis sacrorum, quo verbo semper pro successione in sacra CICERO vtitur; nunquam enim successionem singularem hereditatem dicimus; probat superius deducta ratio, qua moti pontifices pecuniae sacrorum onus adiunxerunt. Errant igitur, qui omnes legatarios etiam non partiaros atque eos, quibus mortis causa donatum est, ad secundum ordinem a CICERONE traditum, errant, qui simpliciter vsucipientes ad tertium referunt, errant longe magis, qui eos, in quos mera traditione res est translata, annua demum biennue possessione ex iure Quiritium acquirenda, hocce ordine contineri censent. Sed acquisitiones omnes vniuersali titulo primo heredum ordine comprehendere putauit D'ARNAUD, solosque nominari heredes, quia successionum vniuersalium frequentissima hereditas est. At nusquam heredis nomen caeteros quoque successores vniuersales complectitur, et si ad generalem Ciceronis sanctionem, vt sacra pecuniae adiuncta sint, confugit vir doctus, hoc tantum de pecunia defuncti esse intelligendum eiusdem TVLLII verba initio sphi citata indicant. Sacra adiuncta sunt pecuniae, ne eorum memoria intereat; sed qui in viuis est, licet bonis omnibus cedens, sacris tamen suis faciendis, nisi simul capite minutus ius sacrorum amiserit, plerumque sufficit; nec assequor, quare, cum bonorum

norum emtor sacris adstringendus CLAR. ARNOLDIO
 visus fuerit, non et is religione teneatur, cui, beneficio
 post abrogatas bonorum sectiones nexumque inducto, de-
 bitor bona sua omnia lubens cessit? Nouit vero sequentes
 fere, praeter hereditatem atque bonorum possessionem,
 acquisitiones vniuersales ius Romanum: 1) *per adrogatio-*
nem, 2) *per in manum conuentionem feminae sui iuris*, 3)
ex Scto Claudiano, 4) *ex venundatione pretii participandi*
caussa, 5) *per bonorum sectionem*, et 6) *per additionem*
bonorum libertatum seruandarum ergo. Priores duas ad-
 quisitiones, quoad effectum ipsum pares, iam coniunga-
 mus. Quaeritur vero hic non de arrogandi atque in ma-
 num conuenientis obligatione sacra sua conferuandi, quippe
 quos sacris familiae, quam exuebant, solutos fuisse certif-
 simum est; sed an haec sacra in illis interemta in patris ma-
 riticue persona ob pecuniam ab eo acquisitam reuiuiscant,
 et sic arrogandus atque vxor eorum rursus participes fiant?
 Sacrorum enim particeps, qui statum familiae propriae
 non habebat, nemo erat, nisi ex persona patris mariticue.
 Arrogatione vero et in manum conuentione non imme-
 diate sed mediante patria potestate bona arrogati aut in
 manum conuenientis acquiruntur, ipseque actus, quo haec
 patria potestas alicui confertur, arrogatum pariter atque
 in manum conuenientem iure sacrorum priorum priuat,
 perimitque familiam, ergo et sacra eius familiaria, quae
 igitur accessionis iure tanquam pecuniae adhaerentia ad-
 quiri amplius nequeunt. Docet hoc pontificum in adro-
 gatione de sacris notio (quam in nuptiis legitimis, quae
 ideo sacris legibus contractae dicebantur, non minus obti-
 nuisse ostendit GYTHERRIVS *de iur. pontif. l. 2. c. 7.*) in-
 utilis sane atque superflua, si sacra ista in arrogantem ma-
 ritumue

ricumue transissent, quo posito nihil illis metuendum erat. Nituntur quidem GRYPEN *de vx. Rom. c. 5. §. 23.* atque D'ARNAUD *l. c. TVLLII* verbis in *c. 13. orat. pro dom.*, quibus *ita adoptandum esse ait, ut ne quid aut de dignitate generum aut de religione sacrorum minuatur*, atque ideo notionem pontificum interponendam existimant, quia sacra interitura fuissent, si patricius a plebeio sacrorum gentis patriciae incapaci arrogaretur. Sed in ipsorum viscera haec arma retorqueamus, ex citato enim CICERONIS loco distinctam fuisse sacrorum et dignitatis causam, et in utramque sigillatim a pontificibus inquisitum patet, quae coniungi debuissent, si ob solam generis arrogandi dignitatem detrimenti quid sacra capere potuissent. Nec omnino licuit plebeio patricium adoptare aut patriciae in plebeii manum conuenire, et haec erat ratio, cur de generis dignitate quaestio esset pontificum, cuius rationem reddit TVLLIVS; prospiciendum scilicet erat, ne patrum gentes minuerentur, quia ex his solis primores sacerdotes, quibus religionis summa commissa erat, eligebantur, et quia soli auspicia capiebant. Deinde non video, quae ex causa plebeius sacrorum familiae patriciae capax non sit, quae nihil praeter deorum penetium cultum continent; nam, quae eum in finem citari solent loca LIVII nihil probant. Virginiam quidem ille patriciam plebeio nuptam a matronis templo pudicitiae patriciae prohibitam narrat *l. 10. c. 23.* Sed a sacris publicis patriciorum ex instituto propriis ad sacra familiaria argumentum nullum est. Quod vero *l. 4. c. 7.* Consules contra C. Canuleium de connubio plebis patrumque ad plebem laturum hoc argumento utantur, ut effici inde perhibeant, ne quisque cuius sanguinis sit, quorum sacrorum sciat; id de sacris publicis patricio.

patriciorum propriis atque de auspiciis rectius intelligitur. Rem omnem conficit CICERO *pro dom. c. 13.* haec requirens, ut legitima sit Clodii adoptio, *ut Fonteius sit, qui esse debuisset, ut patris (arrogantis scil.) heres sit, ut amissis sacris paternis in adoptiuam venerit.* Idem in conuentione in manum obtinuisse summa horum negotiorum similitudo suadet. Acquisitio quoque bonorum liberi hominis, qui se pretii participandi causa venundari passus est, pariter atque ea, quae ex SCto Claudiano fit, non contingit nisi iure accessionis propter dominium cuius, tanquam serui poenae, adeptum, et cum sacra eodem actu extinguantur, quo dominium illud acquiritur, pecuniam sequi nequeunt. Accedit iis reipublicae temporibus hos adquirendi modos inualuisse, quibus Pontificatum maximum sibi arrogarunt Caesares, non ut religiosius coli Deos curarent, sed ne magnam in rebus gerendis auctoritatem aliis concederent, quia arctissimo vinculo Romani reipublicae administrationem cum religionis sacrorumque cura coniunxerant. Bonorum emtor sacris adstringi nulla ratione poterat, quia non immediate a debitore obaerato, sed a creditoribus bona, in quae hi successerant, acquirerebat, neque omnino illum aut creditores sacris debitoris alligari opus fuit; nam bonorum sectionem passus superstes erat et capite non minutus, adeoque ius sacrorum retinebat. Putat quidem D'ARNAUD illum pro ciuili mor tuo Romanis fuisse, sed sine vlla ratione, nam nec GRONOVIVS, quem sibi socium certaminis adiunxit; huic opinioni fauet *l. 4to siue nouo obseru. c. 24.*, nec veterum, quae hic habet, loca, in quibus *enecare, funus, vita* translato sensu occurrunt, ut et alibi (vide CIC. *de prouinc. Consul. I. TERENT. Andr. 4. I. 36. et Eun. 3. 5. 6.*

PLAVT.

PLAVT. *Stich.* 3, 2, 9. Errat quoque D'ARNAUD, quod bonorum emtorem quarto Scaeuolae ordini adscribit, cum nec ille creditor istius debitoris sit, nec defuncti pecuniam adquirat, vid. THEOPH. *ad tit. I. de success. sublat.* Eius denique causa, qui bona sibi addici petierat libertatum seruandarum ergo, iustissima quidem videtur, quia heredis paene loco erat; sed, licet controuersia sit inter viros doctos, vtrum ii, quibus libertas data testamento codicillone erat, additionem bonorum petere ipsi potuerint, an vero libero homine ad id opus fuerit; id certe constat, bona aliquando esse extraneis addita, et quis addici sibi ea passus fuisset, si sacrorum onus illis adhaereret? Scaeuolae profecto placitis nihil de eo sanciri potuit, et D. Marci temporibus non tanta erat in Romanis conseruandorum sacrorum industria, ut nouum ordinem eorum, qui sacris adstringerentur, excogitatum verosimile sit. Quod enim plerumque nouo systemate Theologiae excogitato contingit, summa deos veneratione primum pie casteque coli, deinde cultum hunc a plebe potissimum atque sacerdotibus superstitione nimisque caeremoniis pollui, ab aliis inde despici, mox negligi ab omnibus, id et Romanorum religioni accidisse notissimum est.

§. VI. CICERO de coemptione conueniendi in manum modo non loquitur c. 12. pro Mur. RAEVARDI, HOTOMANNI et SICCAMAE sententiae examinantur. §. 6—8.

Itaque stabilito principio: nullam esse, praeter ordines a TVLLIO nobis seruatos, sacrorum successionem, iam variis de coemptione nostra sententiis examinandis nos
C
accin-

accingamus. Prima eorum est, qui coemptiones, quae fiebant sacrorum interimendorum causa, de modo conueniendi in manum intelligunt, in quam quomodo incidere potuerint, ego quidem nescio, cum senes ad has coemptiones faciendas reperti dicantur, qui nihil ad nuptias facris legibus contrahendas. Sed tutores sunt, inquit MANVTIVS ad CIC. 7. ep. ad diuers. 29. quorum consensu ad conuentionem in manum opus est, non solum, si paterfamilias hanc potestatem illis testamento concesserit, ut vult Manutius, sed semper iure legeque. Verum nec tutores coemptionem faciebant, sed mulieres, nec vnice ad conuentionem foeminarum in manus mariti reperti fuerunt sua autoritate firmandas; sub perpetua enim tutela feminas apud Romanos fuisse notissimum est. Recte etiam quaerit GRONOVIVS, quare omnes tutores senes esse oportuerit? et quomodo tutores eidem TVLLIO reperti dici possint ICTorum ingenio, quos e contrario genus tutorum inuenisse criminatur, qui mulierum potestate continerentur? Adde coemptionem esse ex actuum legitimorum numero, quos a Patribus non a ICTis inuentos esse scimus, originemque suam, ut mihi certe videtur, legi decemuirali debere: QVVM NEXVM FAXIT MANCIPIVMQVE VTI LINGVA NVNCVPASSIT, ITA IVS ESTO; SI INFICIAS IERIT DVPLIONE DAMNATOR, qua lege omne quod per aes et libram gerebatur praesidio firmissimo munitum est. Itaque cum confarreatio nimis videretur molesta caeremoniisque plena, aes et libra a formularum cantoribus uti ad testamenta ita et ad nuptias iure legitimo contrahendas translata sunt, quod mox post LL. XII. TAB. latas introductam esse coemptionem verosimillimum facit, ergo ante.

antequam vllus erat ICTus, quorum primum fuisse Corun-
 canium ne nouos quidem Iustinianeos fugit. Neque vlllo
 opus erat artificio ad sacra mulieris familiaria coemtionem
 interimenda, quae omni conuentione in manum periisse
 praec. Spho euictum est. RAEVARDVS quidem sic rem
 exponit: „Hoc in loco (c. 12. pro Mur.) dubium non
 „est, quin per sacra confarreationem CICERO intellexe-
 „rit, quam introducta coemtionem in desuetudinem sensim
 „abiisse cum TACITO contendit. Nam quod eo loco
 „de coemtionem illa senserit, qua in manum solet conue-
 „niri, argumento sunt haec eiusdem CICERONIS verba
 „subsequentia: *Vt, quia in alicuius libris e. c. id nomen in-*
 „*uenerant, putarunt omnes mulieres, quae coemtionem fa-*
 „*cerent, Caias vocari.* — — Non enim puto quen-
 „quam tam stolido hebetique ingenio esse, vt existimet
 „CICERONEM contendisse, ICTorum ingenio omnia
 „sacra esse interemta. Quod autem idem CICERO se-
 „nes repertos esse ad coemtionem faciendas ait, illud eo
 „referri debere, vt in coemtionibus, non iis solum, qui-
 „bus in manum conuenitur, sed omnibus etiam, quibus
 „venale quid proscribitur, senes adhiberi fuisse videantur,
 „aperte demonstrat M. CVRIVS CICERONI hunc in
 „modum scribens: *Ergo frustus est tuus, mancipium illius,*
 „*quod quidem, si inter senes coemtionales venale proscripse-*
 „*rit, egerit non multum.*“ KERKRAAD simpliciter id
 non sequi perhibet, et eos, qui hac de re elucidari cu-
 piunt, ad GRONOVIVM delegat: et reuera fere alia
 haec sententia refutatione non eget, neutiquam enim in
 locis Ciceronianis patet, coemtionem nostro loco eam
 intelligi, quae est conuentionis in manum modus, quippe
 inter verba, quibus coemtionum, quae interimendorum

sacrorum causa fiant, mentionem iniicit, atque ea, in
 quibus de conuentionis in manum modo loquitur, interia-
 cent verba: „In omni denique iure ciuili aequitatem reli-
 „querunt, verba ipsa tenuerunt,“ ex quibus liquido ap-
 paret, quae de coemptione atque Caia dicit ad priora non
 pertinere, sed exemplo sententiam hanc illustrari, quod
 ICTI meris verbis inhaereant, ignorent mentem eorum.
 Praeterea confarreatio, quae vnico sacrificio nuptiali con-
 ficitur, recte sacrorum nomine appellari nequit, et quare
 sacra priuata interemta esse absonum sit, non docuit
 RAEVARDVS. CVRII denique epistola non probat ad
 omnes coemtionem faciendas senes esse adhibitos, cuius in
 emtionibus rerum vendendarum nulla causa adest, et qui
 in coemptione vxorum inter solum maritum nubentemque
 peragenda interuenire omnino nequeunt; id solum ex
 CVRIO discimus, hominem nullius pretii senem coemtio-
 nalem conuicio dici.

§. VII.

Hanc ergo sententiam cum iuri rituique Romanorum
 antiquo repugnare viderimus ad HOTOMANNVM con-
 uertamur, qui *antiquitatum lib. 2.* „Dicamus, ait, se-
 „nes orbos matrimonium per coemptionem contraxisse,
 „qua ratione accidebat, vt eorum vxores sacrorum sociae
 „suaeque illis heredes essent. At haec simul atque alteri
 „nubebant, in eius sacra transibant: atque ita senis illius
 „sacra interibant.“ Regerit contra haec GRONOVIVS,
 quod hoc naturaliter absque vilo artificio acciderit inter-
 uenientibusque senibus non a ICTI inuentis, sed ab ipso
 testatore non diuersis, nec ficta, sed vera coemptione,
 quae

quae omnia CIGERONIS menti repugnant. Deinde et alia addit argumenta, sed ad persuadendum quam demonstrandum aptiora. Certe, quod coemtionem hic effectum fingit HOTOMANNVS, caeteris pariter in manum conueniendi modis effici poterat, quibus vxor non minus quam coemtionem sacrorum mariti particeps fiebat, suis sacris amissis, quod non est inuentum ICTorum, non iuris ciuillis artificium, sed e medio pontificum iure. Hoc quoque posito sacra senis ipsius interimebantur, quem tamen CICERO repertum ait ad sacra coemtionem intermenda, non ergo sua sed aliorum; nec coemtionem a sena facta hoc efficiebatur, verum altera demum in manum conuentione. Et quid si vxor aut ante senem maritum aut ante secundas nuptias vita excesserit? aut omnino secundas nuptias non contraxerit, ad quod iuris ex necessitate adeo non tenebatur, ut potius infensum secundis feminae nuptiis fuerit ius Romanum? Verum haec sententia non eget multa atque verbosa refutatione, per se concidens, neque sibi constat HOTOMANNVS, cuius haec sunt *obseruat. de vet. nupt. rit. c. 25.* verba: „Testator itaque cum nollet eum, ad quem eius pecunia perueniebat, sacris alligari, capularem senem — adhibebat familiariae entorem, a quo is, cui relicta pecunia erat, post testatoris mortem stipularetur, ut haec pecunia non ex testamento, sed ex stipulatione deberetur.“ Haec quidem verba sola consideranti conuenire ex asse cum CONRADIANA sententia videntur, de qua infra dicendum; sed patet ex antecedentibus subsequensque HOTOMANNVM non rite perspexisse formam atque aetatem testamenti per aes et libram scripti. Etenim, paucis post verba citata interiectis „et ita, inquit, fiebat, ut herede
 C 3 „illo

„illo fene coemtionali mortuo etiam sacra interirent,“
adeoque eum heredem dicit, quem paullo ante familiae
emtozem nominauerat, verbaque PLVTARCHI *de ser.*
num. vind. Ρομαιοι οταν διαθηκας γραφουσιν, ετερες μεν
απολυουσιν κληρονομους, ετεροι δεπαλυσιν τας υσας,
aut de media iurisprudencia intelligenda censet, aut diuersa
testamentorum genera notare (quandoque enim heredes
instituisse Romanos, quandoque tantum familiae emto-
zes) aut improprie κληρονομους etiam legatarios dictos esse.
Quibus rite perpensis, duplex inde erui potest ΗΟΤΟ-
ΜΑΝΝΙ mens; scilicet, quod inter testamentum per aes
et libram scriptum atque nuncupatiuum id tantum discrimi-
nis statuerit, vt quod testator in hoc viua voce heredi
iniunxerit: *Titio volo dari fundum*, *Mauiuo C.* idem in
illo tabulis mandaret; certe aliquid familiae emtozem iu-
ris vtroque testamento sibi familiae mancipatione in de-
functi bona adquisiuisse et quasi cohaeredem fuisse existi-
mat. Quae quam falsa sint, satis ostendit THEOPHILI
de testamentorum historia atque vicissitudine narratio, nec
est, cur illa refutem; sic enim familiae emtor non fuisset
imaginarius, nec consultum esset testatoribus per testa-
mentum per aes et libram scriptum, si hereditarum me-
tuerent insidias; nam, herede licet se institutum igno-
rante, familiae tamen emtor ex morte testatoris lucrum
sibi imminere sciebat. Altera vero, quae propius ad ver-
ritatem accedere videtur coniectura, haec est, vt ei, ad
quem sine sacrorum onere lucrum peruenire cupiebat tes-
tator, in testamento per aes et libram nuncupatiuo legari
voluerit ΗΟΤΟΜΑΝΝVS, eumque illo, quem TVL-
LIVS l. 2. de LL. c. 21. tradidit, modo sacris liberari.
Verum vt taceam, non de eadem sacra interimendi ratione
nostro

nostro atque modo citato loco sensisse CIGERONEM, quod infra probabimus, tanta tunc bonorum pars relinquenda erat familiae emtori eidemque heredi, quanta ad legatarium peruenire debebat, qua locupletatus ille heredibus non caruisset, adeoque non interemta essent sacra familiae mancipatione in eum translata. Legandi enim facultas SCAEVOLARVM aetate, quos primos ciuili iure ius pontificium eueruisse TVLLIVS docet, lata iamiam VOCONIA LEGE erat circumscripta. Quod vero maximum est, hocce artificium inuentis vsuque ab omnibus celebratis testamentis per aes et libram scriptis totum concidisset; nec attigisset TVLLII tempora. Quaecumque ergo mens HOTOMANNI verbis tribuenda sit, antiquorum temporum monumentis repugnat, quibus cum ne CONRADIANAM sententiam conuenire quidem videbimus.

§. VIII.

Obscurius ipso HOTOMANNO sententiam suam explicauit SICCAMA, qui quasi e longinquo tantum quid velit his verbis indigicat: „Hinc MODESTINVS in L. I. „*de rit. nupt.* nuptias definit iuris humani et diuini „communicationem. Etenim feminae in familiam et sacra „mariti transibant. Ea sacra perpetuo apud familiam manebant: Vnde praeclare CIC. *pro Mur.* Nam cum per „multa praeclare legibus essent constituta, ea ICtorum ingeniiis pleraque corrupta atque depravata sunt. — Sacra interire illi noluerunt: horum ingenio fenes ad coemtionem „faciendas, sacrorum interimendorum causa, reperti „sunt. Nam cum fenes obirent, sacra simul interibant, et „ad

„ad agnatos solos pertinebant.“ Coniicit igitur GRYPEN hanc esse SICCAMAE sententiam, ut sine marito decedente cessare sacrorum cum vxore communionem, maritique sacra ad solos, agnatos pertinere, liberari omni religione vxorem putaret; eique duo opponit argumenta, 1) nempe eam; quae tantum vxor est, non in vera communione sacrorum viri esse, nec in familiam mariti transire. Sed quid hoc ad rem? cum si ista esset SICCAMAE sententia, vxorem in viri manum coemptione conuenisse contendere deberet, ut aliqua adesset coemptio sacra interimens. 2) Sacra vxoris coemptione non intercidisse, quod tamen pluribus iam a nobis refutatum fuit. Longe vero maiora oriuntur dubia; materfamilias scilicet filiae loco erat marito, et ideo sacris mariti et post eius obitum adstringebatur, licet secundum antiquam illimitatam testandi facultatem ne obolum quidem ex eius hereditate cepisset. Quamuis autem haec omnia ex mente SICCAMAE procederent, id tamen absque villo artificio naturaliter eueniret, nec coemptione sola, sed omni in manum conuentione efficeretur, quare non coemptio sed in manum conuentionio, quae sacrorum interimendorum causa fit; dicendum esset. Sed sufficiant haec ad profligandas eorum fabulas, qui de conuentione in manum hic agi fingunt.

§. IX.

Sacra iam adquisita interimiri nequeunt, nec quisquam praeter heredem legatariumque illis solui potest. ARNOLDI, ALCIATI et GRONOVII sententiae refutatae.

§. 9—11.

Prius vero quam ad eos transeamus, qui sacra quouis modo adquisita coemptione, quae sacrorum interimendorum

dorum causa fiebat, interempta putant, videamus: an sacris iam acquisitis liberari detur? et vtrum omnes, quos Cicero religione teneri docet, solui ea potuerint? Bene quidem atque praeclare primus illud in herede vidit docuitque Clar. CONRADI, quod acquisita hereditate nullo vnquam inuento heredis personam citra restitutionem in integrum exuere licuerit, adeoque facienda esset sacrorum interimendorum causa coemptio, antequam ei bona acquisita sint, cui illa destinauerat testator. Sed idem de caeteris omnibus, quotquot sacris adstringuntur, valet; quippe qui legati partiarum nomine tantum, quantum ad heredes peruenerit, actu cepit, nec callidissimo artificio, quin legatarius videretur partiarum eoque nomine sacrorum teneretur religione, efficere poterat. Eadem est in bonorum possessore ratio, eadem in creditore, qui, concursu creditorum post mortem defuncti moto, plurimum seruauit, eadem denique in debitore, qui nemini soluerit, quia nec heres existeret, nec concursus creditorum exoriretur. Itaque, vt appareat, quinam potuerint liberari sacris? dispicienda est, quibusnam, antequam bona, quibus alligata erant sacra, ad ipsos peruenerint, callido quodam artificio subueniri potuerit, ne eo titulo, cui sacrorum obligatio adhaerebat, illa cepisse videantur? quo rite solideque examinato apparebit, solum heredem atque legatarium tali beneficio gaudere. Etenim heredem ideo teneri sacris vidimus, quia proxime ad defuncti accedit personam, eiusque familiam nanciscitur; ergo in huius commodum id efficiendum erat, vt videretur alia persona defuncto quam heres propior esse, in quam inane sine bonis familiae nomen transferretur, qualis erat emptor familiae imaginarius. Legatario autem vel dimidia hereditatis pars

D

lega-

legabatur deductis centum, vel ipse aliquid legatum repudiabat, ne tantum, quantum heredes caperet, vel denique soluebat heredem obligatione ex testamento legatum sibi praestandi tantundem ab eo stipulatus, ne illud ex bonis defuncti testatoris, sed ex bonis heredis cepisse videretur. At bonorum possessio sine agnitione nulla est, qua facta bonorum possessor absque restitutione in integrum, qua simul bona ipsa amittit, obligationibus hisce bonis alligatis, ergo et onere sacrorum, solui non potest, nec sine molesta illa appendice pecuniam lucrari. Similiter in creditorum concursu, qui plurimum seruauerat, quam primum debitum petierat, nomenque professus erat inter creditores concurrentes, ne iura quidem sua cedendo efficiebat, ut ne plurimum seruasse videretur; qui enim iura sua cedit, ea habuisse fatetur, nec obligationem sacrorum simul in alterum transferre potest, quia de publico iuro statuere suo arbitratu non licet privato cuiquam. Eadem omnia et in eo obtinent, qui nemini soluit pecuniam, quam debuerat defuncto; lucrum ergo in tribus posterioribus ordinibus ab onere secerni non poterat ullo prudentum inuento. Quare omnes mirifice falluntur, quicumque coemptionem sacrorum interimendorum causa in gratiam aliorum factam censent praeter heredes legatariosque. Singulorum tamen diuersas sententias examinemus, quippe quae praeter hoc aliis quoque vitis laborant.

§. X.

Inter eos, qui coemptionis nostrae vires nimis late diffundunt, primatum tenet CL. D'ARNAUD, qui sacris tot diuersis titulis in vna persona cumulatis, ut eorum onus ferri

ferri nequeat, haec omnia simul vna coemtionem ad id instituta extinguere cupit; ait enim: „Is, cuius sacra multis
 „modis acquirendi, in quibus pontifices pecuniae sacra al-
 „ligauerunt, in immensum aucta erant, vt eorum onere
 „liberaretur, pauperem vilissimumque senecionem adhibe-
 „bat. — Huic silicernio bona sua omnia cum sacris, vno
 „asse, dicis causa, accepto, mancipabat, interposito
 „fiduciae pacto, de bonis iisdem protinus sine sacris re-
 „mancipandis. Ita senex sacra retinebat, et bona ad
 „priorem dominum onere illo liberata reuertebantur. —
 „— Eadem, qua dixi, ratione poterat is, ad quem sa-
 „cra aliena testamento peruenerant, illis liberari, heredi-
 „tatem illam cum sacris mancipando.“ His autem Viri
 Clar. fictionibus quatuor potissimum rationes ex liquidis iu-
 ris Romani principiis deductas opponit CONRADI, scilicet
 1) omnium bonorum mancipationem praeter causam
 testamenti per aes et libram esse inauditam recte monet;
 non enim antiqua Romanorum instituta per talem actum
 explicanda sunt, quali omnino vsos esse veteres demon-
 strari nequit, sed si potissimum actus, qui plurimum vsu
 frequentabantur, huic explicationi sunt adhibendi. 2) Pa-
 ctum fiduciae nullam continere nouationem eo probat,
 quod in eius formula erat: HANC REM MANCVPO,
 VT EAM REMANCVPEM, ac proinde bona remanci-
 pata onus sacrorum huic pecuniae adiunctum iterum seque-
 retur. 3) Stipulationem, vt pecunia sine sacris restituat-
 ur, fuisse inutilem, quippe iuri publico contrariam L. I.
 §. 2. D. de I. et I. et 4) heredem non posse desinere esse
 heredem, si semel heres factus fuerit, eiusque causam in sa-
 cris defuncti obeundis iustissimam TVLLIO teste esse do-
 cet. Accedit, quod supra demonstratum dedimus, in

D 2

nulla

nulla acquisitione inter viuos, licet vniuersali, sacra fe-
 qui pecuniam, quia sacrorum obligatio semel adquisita
 alienari nullo modo potest sine capitis minutione, adeo-
 que nec efficitur omnium bonorum mancipatione, vt sa-
 cra simul in adquirentem transeant, quod argumentum et
 contra *ALCIATVM* facit, qui, „vt fraudem, inquit,
 „legi facerent; inuenerunt illi (scil. *ICti*) tale remedium,
 „vt ea bona, quae sacris obnoxia erant, venumdarentur
 „seni alicui et cito morituro, quod scilicet ea obligatio,
 „licet in successorem particularem transiret, tamen in pri-
 „mum duntaxat transibat, sicut et pleraque alia hodie
 „sunt, quae in primum heredem solum transeunt, ad vl-
 „teriores non extenduntur *L. sciendum de V. S.*“ Sed
 argumentum ex *L. 70. pr. D. de V. S.* plane incongruum
 esse, iure meritoque contendit *GRYPEN.* ait ibi *PAV-*
LVS: paucis speciebus heredis appellatione proximum
 contineri, veluti in substitutione impuberis, in lege *AE-*
LIA SENTIA et operarum exactione, idque siue ex
 sententia legis, siue ex voluntate testatoris. Certissimum
 ergo est, heredis appellationem tantum per modum ex-
 ceptionis aliquando proximum solum continere; igitur
 probanda est exceptio, si ita accipi debet in illo pontifi-
 cum placito, quod sacris heredem adstringit. Sed con-
 trarium potius est euident; si enim sacra ad proximum he-
 redem solum transiissent, nemo cuius Romanus sacrorum
 onere obrui poterat, quod cum remotissimos quosque he-
 redes sequeretur, quauis successione grauius fiebat. Sa-
 cra ergo in senem cum bonis, reuera, non imaginarie
 venditis, translata, secundum *ALCIATI* nostri senten-
 tiam, (modo sacra vllum successorem particularem seque-
 rentur, quod iam superioribus negare debui) ad heredes
 quoque

quoque senis, hac coemptione minime extincta, peruenissent. Denique quibus argumentis euinci possit, certis tantum bonis sacra adhaesisse, scire velim, cum ea pecuniae in vniuersum pontifices adiunxerint; hanc enim **ALCIA TO** sententiam fuisse patet, cum senem pro successore particulari habeat.

6. XI,

Claudant agmen hocce **GRONOVII** figmenta, diu per orbem literatum Pythici instar responsi vulgi stupore celebrata. „Subornabat, inquit, heres hominem senem, „tanquam grauiorem autorem: (interest enim non nunquam a sene potius aliquid fieri, quam a iuvene **MODEST. L. 15. de fideic. libert.**) ei, vt in legitima mancipatione, aduocato libripende ac testibus, vendebat hereditatem, non vt heredi, nec pro herede, vt testator familiae emtori, sed vt possessori alieno. Senex dato dicis causa nummo tertio eam coemebat, et non secus ac sectionis emtor et possessor liberam eam, nullis adstrictis sacris, suam faciebat: postea res in stipulatum deducebatur, et emtor ac dominus fiduciarius stipulato heredi quasi ex sponso eandem tradebat; communi iure, quo nihil tam naturali aequitati conueniens esse sancitur, quam voluntatem domini rem suam in alium transferre volentis ratam haberi. Sic extinguebatur nomen heredis et hereditatis, et sic etiam sacrorum hereditati adnexorum, et lucrosiore titulo possidebat, qui grauiore prius, vt heres, possederat.“ Illustrat hoc **Vir. Doct.** emancipationis liberorum pariter atque imaginariae venditionis, sub qua donatio latebat, exemplis, in quo tamen
 D 3
 errauit;

erravit; venditio enim si tota donationis causa nummo forsan vno facta esset, inualida erat per *L. 38. D. de contr. emt.* si autem mancipationem rerum donatarum intelligit, sub ea non latebat donatio, sed iuris ex necessitate ad dominium rei mancipi donatae transferendum requirebatur. Loca quoque *TULLII* addit ex *l. 2. de LL. c. 20. et 21.* ubi modum narrat legatarios sacris adstrictos nouatione instituta illis liberandi, additque, quod haec sacrorum interimendorum methodus possit „post quoduis testamentum, „et in hereditate etiam intestati, atque adeo in quinque „illis generibus, quae Scaetola facit eorum, qui sacris al- „ligarentur, adhiberi,“ quia scilicet hanc coemptionem diuersissimam a mancipatione familiae et post aditam demum hereditatem adhibitam arbitratur. In haec magistri verba inter vulgus litteratum iurauerunt Viri quoque *Clar. GRAEVIUS* atque *SCHWARTZ*, quorum ille recte demonstrasse *GRONOVIVM* putat, per aes et libram non fuisse modum sacra interimendi, quod nunquam ei in mentem venit, nisi scribere forsan *GRAEVIUS* voluerit: testamentum per aes et libram; sed et hanc sententiam nullo probabili argumento *GRONOVIVS* confirmavit. Illi autem *SCHWARTZ* verisimillimum putat, uti aliarum rerum alienationem iurisque solutionem per aes et libram factam scimus, ita et alienationem et peremptionem sacrorum hoc modo esse celebratam; quasi omnis omnino res per mancipationem fuerit alienata, sacrae essent alienationi obnoxia atque in commercio posita; nam alienatio sacrorum apud *CIC. Orat. c. 42.* longe alio laxiorique significatu dicitur pro liberatione a sacris, quam quo res alienari dicimus, et eum tantum in finem a *TULLIO* adhibetur, ut strictius opponatur τῶν *retinere et defendere sacra.* Latius deinde

deinde exponit Vir doct. adducta a GRONOVIO coemtionum fistarum exempla, additque causam, cur sacra *perimi* et *interimi*, dicantur, quod explicat *iure tollere*, et *εὐφρονας* causa dictum contendit. Est vero *perimere* atque *interimere* proprie idem, ac efficere, vt emtione interposita res existere desinat, quod vero deinceps ad alios rerum sine emtione interitus transfertur; hanc enim vim praepositiones *per* et *inter* verbis, quibus praefiguntur, aliquando addere verba *perire* atque *interire* probant. GRONOVIANAM sententiam gradu, quem diu supremum obtinuerat, primus mouere studuit GRYPEN tribus potissimum argumentis illam aggressus; ancipitem scilicet 1) esse GRONOVII coniecturam, hanc coemtionem omnibus quinque classibus esse applicatam, nec id e. g. in eo, qui plurimum vscepisset, aut ex creditoribus plurimum seruasset, fieri potuisse. Quod verum quidem est, sed altiori nititur fundamento; si enim is, qui sacrorum obligationem cum pecunia iam in se receperat, illa iterum solui potuisset, haec GRONOVII sacra interimendi methodus cuiuslibet ordini aequo iure applicaretur. 2) Senem coemtionalem producere GRONOVIVM, cui heres hereditatem vendiderit, non vt heredi, nec pro herede, vt testator familiae emtori, sed vt possessori alieno: Verum nec testatorem familiae emtori familiam mancipasse vt heredi, (intelligit hoc de testamento per aes et libram scripto, nam in nuncupatio aliud omnino dicendum) viuensis enim nullam esse hereditatem, et tamen negasse GRONOVIVM, familiae emtorem heredem sacris soluisse. Sed hac apparenti contradictione liberandae sunt GRONOVII manes, qui dixerat: *non vt heredi nec pro herede; prius fiebat in testamento per aes et libram nuncupatio*, et in testamento

stamento per aes et libram scripto testator familiam emtori mancipabat pro herede i. e. loco heredis. 3) Notat GRONOVIVM, quod senem, cui testator hereditatem mancipio dabat, bonorum emptori comparauerit, cum ea, quae sub corona aut in auctione sektionee emerentur, non mancipio sed suo periculo acciperet emtor GELL. 7, 4. PLAVT. *Perf.* 4, 3. 55. sed si talia ex iuris ignorantia orta in GRONOVIO vituperanda sunt, licet ad rem ipsam non pertinerent, plura grauioraque longe sphalmata notanda veniunt. Labantem iam hancce opinionem persequitur Clar. D'ARNAUD, vrgetque nihil primo opus fuisse sene, re hoc modo peracta, ompium enim cuiusuis aetatis ciuium, modo maiorum, in actu quolibet ciuili aequalem eandemque esse auctoritatem, nec legem cit. huc pertinere, sed ad manumissionem restrictam esse, quia a sene manumissus illius morte propinquiore citius operarum officialium obligatione soluitur. Deinde, si heres vendiderit hereditatem iam adquisitam, ergo sacris iam susceptis, vel id factum esse retentis sacris, vel cum ipsa hereditate in senem translatis; posterius negare GRONOVIVM, ergo prius obtinere, et nihil hac venditione egisse heredem, in quibus omnibus assentienti socioque vitur TREKELLIO, qui haec fere ex illo descripsisse videtur. Nihil sane effici illa venditione poterat; nam ius sacrorum ad iura Quiritium publica pertinens secundum liquida iuris Romani principia obiectum pactionis priuatae nunquam constituebat; quare nec sacra alienari poterant, nec alia ratione amittebantur, nisi morte, aut cum statu ciuili ipso capitis deminutione, aut denique in integrum restitutione. Hoc non animaduertens GRONOVIVS, qui iuris principiis non adiutus in omni antiquitatis explanatione

catione pulcre allucinatus est, rem ita voluit peragi, vt heres, aut quicumque cum bonis sacra cepisset, ea bona venderet, qua ratione effici putavit, ne, cum bonis adiuncta essent sacra, qui ea vendiderit, illis amplius adstringeretur, et, qui emerit, acciperet sacris libera, quia emtor non est inter illos quinque ordines a SCAEVOLA positus. Sed sacra non bonis solis verum titulo quoque et modo acquirendi adhaerebant; adeoque bonis licet alienatis non transibant in acquirentem, nisi hic eo titulo bona adeptus fuerit, cui adiungi sacra pontifices volebant, qualis non est emtio venditio. „Videtur, pergit D'ARNAUD, ὁ πᾶν existimasse, eo ipso, quod heres seni „mancipaverit et ex stipulatu hereditatem receperit, sacris „liberatum fuisse. Quo fundamento, nescio, nisi sacra „cum bonis mancipata essent; atque speciatim in stipulationem venisset, de non restituendis sacris.“ Verum enim vero et illa lex mancipationi adiecta, et haec stipulatio omni valore destituta fuisset, vtpote publico iuri repugnans. Tandem id in GRONOVIO reprehendit Vir Clar., eum mancipatione dicis causa peracta demum stipulationem interponi voluisse, cum senex, bonis mancipatis, ad ineundum fiduciae pactum nullo iure cogi poterit. Sed hoc est ex iuris praecipis, in quae a GRONOVIO peccari novum non est, qui ingenio abuti in legitimaе scientiae detrimentum consuevit. Rem denique omnem, quam agressi erant priores, confecit, movitque statu GRONOVIVM Ill. CONRADI, cum probaret 1) pacto fiduciae et remancipatione rem in eodem, quo antea fuerat, statu ad priorem dominum redire, ergo illius beneficio sacra ab hereditate seungi non posse, sed cum illa semper reuerti, 2) et eum qui semel heres factus est,

E
vendi-

venditione hereditatis aut etiam bonorum hereditariorum non posse deponere personam heredis *L. 7. §. 10. D. de minor. L. 88. D. de hered. inst.*, haeredi vero sacra adhaesisse. Quod posterius argumentum totidem fere verbis profert TREKELL, quare vix me contineo, quin prioribus argumentis ARNOLDIANIS iam suspectum huius plagii patrati reum faciam. Vnicum Clar. TREKELLII argumentum aduersus GRONOVIVM examinandum restat, non potuisse nempe familiam suae vniuersitatis bonorum, qualis est hereditas, mancipari praeter testamenti per aes et libram caussam, quia vniuersitas bonorum, tam mancipi quam nec mancipi res continens, non sit res mancipi, quod scilicet nomen ad singulas tantum res pertineret, nec vllum familiae mancipatae exemplum existere, aut a testamento per aes et libram peti posse, in quo mancipatio tantum imaginaria obueneret, quam ne dominium quidem legitimum transtulisse inde pateat, quod heredi testamentario ante aditionem hereditatis ius suum teste VLPIANO *fragm. XIX. 12.* in iure cedere non licuerit. Licet vero non existere praeter testamentum per aes et libram familiae mancipatae exemplum iam monuerimus, huius tamen testamenti forma eam mancipari potuisse omnino docet, non obstante quod VLPIANVS *fragm. tit. 19. §. 6.* ait, non plures res, quam simul capi possunt, vna mancipari debere; id enim de rebus, quae tangi manuque apprehendi possunt, adeoque de vniuersitate rerum, non vero de vniuersitate iurium, qualis familia, constitutum esse, ipsa VLPIANI verba docent. Deinde nec imaginaria fuit mancipatio in testamento per aes et libram obueniens, et dominium quiritarium tribuit; ignorat enim ius Romanum mancipationem dominium legitimum

mum non transferentem. Antiquissimo quippe iure fami-
 liae mancipatio dominium optimo iure in emtorem eun-
 demque heredem transferebat in euentum mortis testato-
 ris, reuocabile tamen, et sub conditione suspensiuâ, nisi
 testator ante obitum voluntatem suam mutatam declaraue-
 rit, vti hodiernum in donationibus fit, quae mortis causa
 celebrantur; postquam vero heres a familiae emtore iam
 ante CICERONIS tempora distingui coepit, neque he-
 res ante aditionem dominium quiritarium habebat, quia
 consensus ipsius in eius translationem non accesserat, nec
 mancipatione incio inuitoque acquiritur, neque familiae
 emtor, quia lege mancipationi adiecta statuebatur, bona
 in eum transferri, cuius nomen in tabulis obsignatis scri-
 ptum erat; formula: VTI IN HIS TABVLIS SCRIP-
 TVM EST, ITA TESTOR. Minime tamen et hic in-
 uicilis erat mancipatio, sine qua heredi aditione non nisi
 bonitarium dominium rerum mancipi sub familia compre-
 hensarum adquisitionem fuisset. Quod vero ad discrimen ve-
 rae atque imaginariae mancipationis attinet, imaginaria
 mancipatio ab imaginaria emtione venditione, quae in
 quavis mancipatione obueniebat, distinguenda est; non
 enim pretium vere appendebatur in mancipatione, sed li-
 bra nummo vno percussa signo erat, ius aliquod in ea re
 alteri esse concessum, quod inde ortum putarim, quia ex-
 cussio numo recedenteque ab usu permutatione multis am-
 bagibus incommoda emtio venditio, praeter caeteros
 transferendi dominii modos rebus mancipi et nec mancipi
 communibus, maxime fuerit frequentata, et in qua sola
 ad constituendum ius legitimum mancipatione opus erat,
 quae non requirebatur in cessione in iure, in emtione sub
 corona, caeteris. Mancipatio autem non contractus, sed
 E 2 tra-

traditionis vestitae species erat, et ea quidem rebus mancipi propria, quod et ipsa mancipationis, i. e. apprehensionis per manum, vox docet, et aequalis traditionis et mancipationis effectus, translatio scilicet domini. Idem comprobatur, quod leges Romanorum, quae antiquitus ad plenam donationis validitatem traditionem in rebus nec mancipi requirebant, in mancipi rebus mancipationem exigent. Haec mancipatio vel fiebat ad dominium rerum mancipandarum perpetuum transferendum, vel ad alios quosdam effectus obtinendos, praeter translationem domini, quos legum civilium sanctiones cum illarum rerum mancipatione coniunxerant; illo in casu *vera*, hoc autem *imaginarium* erat mancipatio, ad quam ergo stipulatione de rebus mancipatis illico mancipanti restituendis antea interponenda opus erat, et haec ab antiquissimis reipublicae temporibus *pacti fiduciae* nomine celebrata fuit. Quae tamen omnia non efficiunt, ut CONRADUS faueam sententiae, qui in *lib. de veris manc. et nec manc. rer. differ.* familiam atque ius successionis rem mancipi esse contendit, quia 1) uniuersitas rerum diuersi generis eo, quo res potiores, ea comprehensae, iure censetur, 2) praeiis temporibus, quae in patrimonio Quiritium erant, res mancipi fuerunt; unde et a seruis, pecude et herili dominio familiae, pecuniae et hereditatis voces ductae sunt, et denique 3) quia familia mancipio dari poterat. Licet vero prior ratio omnino veritate nitatur, non tamen sequitur familiam fuisse rem mancipi, quod de complexu plurium rerum nunquam dici potest. Itaque nihil ex hoc argumento concludi potest, nisi familiam alienari potuisse et proprie alienatam esse mancipatione, quia potiores res illa contentae sic alienandae erant, licet ipsa rebus mancipi ad-

adnumerari nequeat. Quo simul tertium argumentum proligatur; quoad secundum vero, falsum omnino est, omnia, quae primis reipublicae temporibus in patrimonio Quiritium erant, res mancipi fuisse. Quantumcunque curta enim priscis Romanis supellex fuerit; non instrumentis tamen rei agrariae atque domesticae, armisque nec ouibus quidem omnino caruerunt, quod multae primaeuuae ratio demonstrat, eaque omnia res erant nec mancipi. Quare patet, res in priscorum Romanorum patrimonio constitutas pretiosissimas tantum et, quae maximum usum praestabant, mancipi dicendas esse. Sed iam ex hocce diuertimur, qui non omnes, at eos tamen sacris ob pecuniae acquisitionem adstrictos hoc onere liberari voluerunt; in quibus id fieri non potuisse vidimus.

§. XII.

MANVTII *sententia refutatur.*

Princeps inter illos est PAVLVS MANVTIVS, qui tanta fuit liberalitate, vt et viro, qui nunquam feminae sui iuris in ipsius manum conuenientis sacra suscipere tenebatur, succurrere voluerit. Verba eius *ad c. 12. CIC. pro Mur.* haec sunt: „senes coemerent ea bona, „quae qui haberent sacris adstringerentur; ii vero senes „cum interirent, sacra simul interibant. — Coemtio autem actio illa tota dicebatur, cum, senibus illis eam „partem bonorum, quae sacris obnoxia esset, coementibus, reliqua omnia mulieris in mariti potestatem dotis „nomine transibant.“ Cuius sententiae aliquod funda-

E 3

mentum

mentum in eo sibi reperisse videtur, quod, uti ad *CIC. 7. ep. ad diuers. 29.* notauit, „aliud est *coemere*, aliud *coemtionem facere*. *coemere* notam habet significationem: „*coemtionem facere* est, cum mulier in manum viri conuenit solemnique quadam stipulatione, qua se inuicem *coemebant*. quo facto, sibi inuicem succedebant: ut etiam „*domestica sacra mulierum tamen, non virorum interirent*“ Hocce argumentum refellere, veterumque locis probare conatur *GRYPEN*, quod *coemere* atque *coemtionem facere* idem plane significatum habeat. Nos quidem in eo assentimur *GRYPENIO*, quod, qui *coemtionem fecerunt*, iidem se *coemisse* dicantur, et *coemtionem facere* de conuentione in manum accipi ubique haud possit: sed quod is, qui res *coemit*, *coemtionem fecisse* recte dicatur, nobis persuadere non possumus, cuius locutionis apud probatos auctores nullum existat exemplum, pariter ac *CICERONEM de Orat. I. 56.* ubi mulierum, quae *coemtionem* certis verbis fecerint, et *c. 12. pro Mur.* ubi mulierum, quae *coemtionem* fecissent et *Caiae* vocarentur, meminit, non esse de conuentione in manum locutum; vterque enim locus et explicari potest de illa *coemtionis* specie, et debet, cum alterius *coemtionis* a mulieribus factae exemplo destituamur. Omnis harum vocum differentia, quam vidit quidem *MANVTIVS*, sed non curate satis distinxit; huc redire videtur, quod *coemendi* verbum generale sit, *coemtionem facere* vero is proprie dicatur, qui imaginariam *coemtionem* dicis causa celebravit, quod idem est ac quasi *coemere*, quasi *coemtionem facere*. *Coemisse* vero coniuges se inuicem recte dicuntur, licet imaginaria *coemtionem*, quia maritus inde patriam potestatem dominiumque legitimum in

in vxorem adquirebat. Graviora sunt, quae GRONOVIVS MANVTIO opponit, fictum nempe ab eo genus esse bonorum sacris obnoxiorum, et senes coemisse illa bona, quae qui haberet sacris adstringeretur, quod vt alicubi contigisse possit videri, ita plurimum sacra fuisse totius hereditatis. Verum enim vero non plerumque sed semper vniuersitati bonorum adhaerebant, iisque solis, qui huius vniuersitatis participes fiebant, quod ad ALCIATI quoque sententiam notatum fuit, qui eiusdem cum MANVTIO vitii reum se dedit. Plus itaque iusto hoc in capite concesserat GRONOVIVS. Senibus deinde bona, quae onerata sunt sacris, concedendo fraudari monet heredem, neque enim tam profusos in religionem fuisse, vt bona illa, quibus sacra adhaerebant, et ea, quorum fructibus fiebat impensa, sumptu essent minora. Sed videtur id voluisse MANVTIVS, cuius mentem non assecutus est, vt ea bona non gratuito titulo in senes illos transferrentur, verum illis venderentur, minori forte pretio. Quo tamen posito, senes oportebat non omni patrimonio esse destitutos: verum sic facile eueniebat, vt aliquis illis heres existeret, nec sacra in illos translata morte eorum extinguerentur. Obiicit porro Vir Clar. MANVTIO, speciem illum fingere nimis angustam, neque heredem pati nisi vxorem et orbos, aut certe filiam vnicam. At de herede altum est MANVTIO silentium; etenim maritum sacris foeminae sui iuris in manum ipsius conuenientis per coemtionem iure pontificio adstrictum, et hocce artificio, ab ipsa quidem in manum conuentione distincto, sed eius occasione adhibito liberatum fuisse contendit, huncque duplicem actum coemtionis nomine venire. Quae denique monet Vir Cel., vxoribus in manum

con-

conuenientibus (aut potius earum maritis, ne ad sacra suscipienda obligentur) nullo opus fuisse peritorum iuris ingenio, nec ICTORUM esse inuentum, quod sub tutoribus mulieres essent, quos CICERO potius tutorum genera inuenisse criminetur, quae potestate mulierum continerentur; ea superioribus confirmata corroborataque fuerunt. Addamus et hoc, coemtionem non posse duplicem illum actum significare, quem sub ea MANVTIVS intelligit; coemtionem enim paulo post LEGES XII. TAB. latas inualuisse, adeoque diu ante coemtionem ad sacra intermenda a SCAEVOLIS excogitatam, notissimum est. Ipsa quoque phraseos: *coemtionem facere*, quam supra stabiluimus, significatio, non de vera, sed de imaginaria coemtionem locutum esse CICERONEM probat.

§. XIII.

*Sententiae eorum profligantur, qui coemtionem nostram ad alios omnes sacris adstrictos pertinere existimant, praeter heredes, et quidem ZENOBII PERILLII, CAME-
RARI et BALDVINI. §. 13. et 14.*

Iam ad eos deuentum est, qui alios praeter heredes ex quinque illis ordinibus eorum, qui sacra pontificum placito suscipere tenebantur, hocce onere coemtionem liberatos arbitrati sunt. Et quidem ZENOBII PERILLII sententia, uti in *den Göttingischen Anzeigen* de anno 1757. pag. 1270. et 71. ex ipsius animaduersionibus iuridicis ad CICERONIS orationem pro L. Muraena excerpta exstat, haec est: „Cicero berichtet, wenn niemand die Erbschaft hätte haben wollen; sey der stärkste Gläubiger des Verstorbenen

„storbenen zu Fortsetzung der Familienceremonien verbunden
 „gewesen. Die Rechtsgelehrten, welche ihren Witz zum
 „Vortheile derer, die Vermächtnisse bekommen sollten, so
 „geübt hatten, ließen vermuthlich die Gläubiger nicht hilf-
 „los. Vielleicht erinnerten sie also den Gläubiger, seine
 „Ansprüche einem dritten zu verkaufen, mit der Abrede,
 „daß alles dem Verkäufer wieder gegeben würde, was der
 „Käufer aus des Verstorbenen Gütern bekäme. Dadurch
 „war freylich der Käufer, wenn er das meiste aus des Ver-
 „storbenen Gütern erhielt, zur Fortsetzung der Familien-
 „ceremonien verbunden; aber er übertieferte solches dem
 „Verkäufer ohne solche Verbindlichkeit wieder, denn da
 „sich der Verkäufer von allen seinen Ansprüchen an den
 „Verstorbenen losgesagt hatte, so war das, was er bekam,
 „nicht als etwas, das von dem Verstorbenen herrührte. an-
 „zusehen. Waehte man nun zu Käufern dürftige Alte,
 „so giengen die Familienceremonien, zu denen sie vorerwaeht-
 „termassen verbunden wurden, mit ihrem Tode bald unter.“

Plura sunt, quae in hac coemtionis interimendorum sacro-
 rum caussa celebratae explicatione recte reprehenderes; et
 primo quidem CICERO non eum, cui plurimum debeba-
 tur, et quem secundum communem loquendi usum Ger-
 mani den staerksten Glaebiger dicere solent, verum eum
 sacris adstrictum fuisse tradit, qui plurimum seruauerit.
 Deinde contra veri similitudinem pugnat, succurrisse
 ICTOS creditoribus plurimum seruantibus, heredibus auxi-
 lium nullum tulisse, quum certissimum sit, saepius here-
 des relinquere testamentarios defunctum, quam concur-
 sum creditorem post eius mortem moueri. Quis autem
 sacrorum in se recepisset onus, si omnia, quaecunque de-
 biti pars seruata fuerit, restituenda fuissent? Satius ergo
 fuisset,

fuiſſet, iura ſua vendere ſeni capulari non imaginaria formularum ſolemnitate, ſed vere, minori quidem pretio, vt lucro allectum emtorem ſacrorum obligationem ſuſceptorum inuenirent; quod vel fiebat, antequam bona deſuncti in ea eſſent cauſſa, vt repudiante herede aut abſtinnente concursus creditorum exoriretur, vel minus. Priori in caſu prior creditor tempore moti concursus non amplius creditor erat, adeoque ſacris adſtringi nullo modo poterat; poſteriori vero, iuribus ſuis licet ceſſis, ſacrorum obligatione ſolui nequibat, quia tamen creditor erat concursus, et quod in fraudem publici iuris a priuatis agebatur, ipſo iure erat nullum atque inualidum.

§. XIV.

Sunt et qui ad legatarios coemptionem noſtram referunt, in *cap. 20. et 21. lib. 2. de LL.* auxilium quaerentes. Et IOACHIMVS quidem CAMERARIVS *ad c. 12. CIC. pro Mur.* „excogitatum, ait, a ICtis fuerat, quo pacto „pecuniam, qui ſacris liberarentur, retinere tamen poſſent, quod fiebat ſolutione heredis per aes et libram, quae „memoratur in *l. 2. de LL.*, et hoc loco innuitur coemptionis verbo. — Qualis autem ea res et ſolemnitas fuerit, cum ignoretur a nobis — nos de re tantum intel- „ligere ſatis habere debemus.“ Itaque nullo ſententiam „ſuam argumento firmavit, ſed vnde conſtat vtroque CICERONEM loco de eadem re eſſe locutum? Quibus rationibus perſuadere nobis putat, actum, quo, obligatione ex teſtamento legatum praeſtandi ſoluta, quanticatem legatam ab herede ſibi legatarius ſtipularetur, coemptionem fuiſſe appellatum? Eundem in errorem incidit

BAL-

BALDVINVS, eumque loco VARRONIS firmare conatur, qui libro de LL. *Vto in fine*, MUCIVM nostrum citat, *quaedam scribentem per aes et libram fieri, ut obligentur, non ut mancipio dentur.* Igitur non in mancipatione sola imaginariam emtionem obuenuisse colligit, sed simile quid interdum in stipulationibus et obligationibus obuenerat esse, ad quam Viri D. sententiam GRYPEN id solum notauit, non satis cognitas esse mancipationis et nexus in specie talis differentias; nam generaliori sensu et mancipationem nexus comprehendit, estque omne quicquid per aes et libram geritur. Id certo constat, fuisse et praeter mancipationis solemnia librae ad contrahendas obligationes iure civili plene atque perfecte validas apud Romanos usum; sed id in stipulationibus obtinuisse nulla ratione concluditur. Verum ubi res homine cui Romano necestus erat, i. e. si ius in illum illamue praeter dominium quiritarium iure optimo cui constituendum erat, aut nexus ille soluendus, aes et libra adhibebatur quidem, longe alio tamen ritu, ac in mancipatione, licet ipsam nexus celebrandi formulam inuiderit nobis antiquitas. Cui enim ius in re aliena constituebatur, is eam manu tenens solemnia mancipationis verba: *Hanc rem meam esse aio iure Quiritium*, effari non poterat. Itaque HOTOMANNVS non inconcinne in Lexico iur. pluribus ex locis veterum conicit, vsurpatum in hoc legitimo actu antiquitus fuisse, vt, cui res aut homo necestebatur, is eam eumue necesteret alligaretque, et contra in nexi liberatione alligatam alligatumue solueret, vnde obligationis solutionisque voces. Sed quid hic actus ad stipulationem, in qua sola verba solemnia ius legitimum tribuebant? quare et verborum obligatio dicitur. Verum etiamsi interuenisset in illa

aes et libra, quod plane tamen negandum est, ab imaginaria certe coemptione, quae in mancipatione versabatur, alienissima erat, quippe quae traditionem a mancipatione peragendam vestitam esse, non nudam, symbolice indicabat. Quo igitur iure nexi liberatio stipulatione **TULLIO** coemptio dici potuisset? Quid coemptioni, qua sacra *interimebantur*, cum *liberatione* legatarii a sacris? Hac enim sacra nunquam interibant, quia legatarius certe sine herede nullus est, adeoque illo licet liberato hic tamen sacrorum oneri suscipiendo tenebatur. Quare et hac profligata sententia ad solos heredes coemptionem nostram pertinere potuisse, luce meridiana clarius est. Itaque ad eorum sententias, qui hoc viderunt, accedamus.

§. XV.

Sententiae eorum examinantur, qui heredem per coemptionem sacris liberatum viderunt, ad examen reuocantur, SCALIGERI, SALMASII, MARCILII, TREKELLII, GYTHERII, GRAVINAE atque CONRADI.

§. 15—21.

IOSEPHVS vero **SCALIGERVS**, postquam alias ab ipso plerumque fictas sacra a bonis separandi rationes prodidit: „Aut siebat, pergit, alio genere imaginariae „venditionis, quae vocabatur coemptio, adhibitis senibus „coemotionalibus, qui asse Caiano, h. e. numo sestertio, „dicis caussa ter accepto et rursus reddito heredem absol- „uerent.“ Duo hic reprehendit **GRONOVIVS**, alterum, quod modum solum non rem ipsam attingit, **SCALIGERVM** trina mancipatione rem peractam putasse cum

cum trinam tamen mancipationem in sola adoptione atque emancipatione filiorum obuenisse, in caeteris omnibus, quae per aes et libram gerebantur, simplicem, inter omnes constat, in quo argumento confirmando corroborandoque totus est GRYPENIVS. Alterum, non explicare SCALIGERVM, quare in hisce senibus sacra interierint, curue ea non transferre ipsi in heredes aut caput obligare piaculo viderentur, sumtis sacris, quae erant neglecturi, cui, quod respondeatur, in promptu est, adhibitum scilicet fuisse senem orbem pauperrimumque et iam Orcō desponsatum. Verum toto coelo, me quidem iudice, a mente SCALIGERI aberravit GRONOVIVS, ad cuius opinionem proxime ille accedere videtur. Etenim, cum senes absoluisse ait heredem, innuit hoc verbo, sacra hoc actu non transiisse in senes illos, sed prorsus extincta esse iterata mancipatione. Quare omnia, quae superioribus contra GRONOVIVM monuimus, hic repetenda essent, si recocta apponere liberet.

§. XVI.

Transeamus igitur ad SALMASII explicationem coemtionis nostrae, quam ad GRONOVIANAE quoque similitudinem accedere vidit GRYPEN. Ait ille: „senes „decrepitos allegarunt ICti, quae res aliquot hereditatis, „vt mancipia, coemerent; et sic, cum viderentur here- „ditatem ipsam coemisse, sacris etiam illis, quae cum he- „reditate coniuncta erant, haberentur obnoxii. Sed cum „capulares essent illi senes, quia tales eligebantur, ipsis mortuis sacra illa etiam extinguebantur et interimebantur, nec ad eorum heredes transibant.“ Et paulo post: „Mancipia enim
F 3 „si

„si forte hereditaria ab illis senibus coemebantur, qui pro-
 „prietatem tantum eorum emebant, cum usus manebat
 „penes ipsum heredem. Per fictionem enim celebrabatur
 „haec venditio, quo heres sacris testatoris possit liberari,
 „quasi in illum transiret, qui res hereditarias emitteret.“ E
 contrario vero GRONOVIVS contendit, non ad coem-
 tionem, quae interimendorum sacrorum causa fiebat, per-
 tinuisse senes coemtionales; sed de eo differere aptior in-
 fra locus erit. Quaerit deinde, qua simulatione mancipia
 illa hereditatem totam repraesentauerint? Cur ad illos,
 ad quos senum istorum morte mancipiorum transibat pro-
 prietas, non propagata sacra fuerint? Quae omnia toti-
 dem fere verbis recoxit GRYPEN. Plena est sententia
 fictionum, omnia sumuntur, probatur nihil. Adde here-
 dem adquisitione hereditate, personam heredis nullo artificio
 exuere, neminemque sacra suscepturum fuisse, si nihil
 inde lucri in eum redundaret, inauditam vero mancipio-
 rum quoad solam proprietatem, manente penes heredem
 usu emtionem, quod figmentum seduxit forsan virum
 doctum CIC. *ad famil. l. 7. ep. 29.* male intellecta.

§. XVII.

MARCILIVS inter caeteras emtionis imaginariae
 species, quas ex datione raudusculi in arrham secundum
 mancipationis solemnia falso enatas putat, et hanc refert:
 „si hereditas sacris adstricta esset, venderet illam, fiducia
 „interposita, heres seni capulari, acherontico et iam paene
 „in Orci peculio, ut eo cis paucos menses, an dies? mor-
 „tuo reciperetur et possideretur iam ut emta res, non ut
 „legata aut relicta, eoque nec sacris adstricta.“ In hunc
 summis,

summis, qui illi mos est, conuictis inuehit **GRONOVIVS**, nec fuisse hoc negotium imaginarium contendit, si heredi senis mors expectanda esset; et profecto secundum naturam pacti fiduciae res illico remancipanda erat. Deinde heredem monet denuo rem vt relictam a senē, non vt emtam, recepisse, ergo et sic sacris adstrictum fuisse. Sed non hoc voluit **MARCELLIVS**, vt senex relinqueret res sacrorum causa emtas heredi illa sibi vendenti, sed vt ea lege acciperet, vt post eius mortem venditori restituantur. Sed quare demum post mortem? si enim sacra non personae heredis, sed substantiis hereditariis adhaerebant, adeoque, illis a senē viuo restitutis, ad heredem redissent, haec omnia post mortem illius senis eadem futura erant; sin heredis personae alligata sunt sacra, vt sunt, adquirenta hereditate in senem omnino transferri non potuerunt. A quo vero pecunia seni vendita sub pacto fiduciae post senis mortem remanciparetur? an ab herede? sed si heres illi erat, sacra in eum translata non interibant? Et quanta heredis iactura fuisset per tantum temporis spatium rerum suarum fructibus carituro, si recipere Orcus decrepitem recufaret! Quam incerta rerum iuriumque commixtorum inter se possessio!

§. XVIII.

TREKELLIVM nouam effinxisse coniecturam, cum **CONRADIVM** consuluisse videatur, certe consulere eum potuerit, debuerit, iure miramur, praecipue cum retenta **GRONOVII** sententia mutarit id solum; quod sacra cum hereditate in senem venditione imaginaria translata eiusque morte extincta perhibeat. Ita Vir doct. „Venderet
„seni

„feni cuidam morti vicino, (non quidem abscisse per man-
 „cipationem, nisi bona ista in rebus mancipi consisterent:
 „sed per simplicem traditionem, vt in alia hereditatis ven-
 „ditiōe) ea lege, vt cum bonis sacra quoque in senem
 „istum capularem transirent. Haec vero venditiō tan-
 „tum fuit imaginaria, vno forsan numo facta, non vt se-
 „nex reuera bona acquireret, sed vt venditor tantum a
 „sacris liberaretur. Ne vero bonis istis retrouenditis sacra
 „simul redirent, venditor sine dubio fecit nouationem, et
 „eadem bona a sene isto sibi stipulatus est, vt sic nouo ti-
 „tulo, ex stipulatu scilicet, et a sacris libera restitueren-
 „tur. Senex vero ille, retento forsan pro sacrorum mo-
 „lestia paruo lucello, sacris istis, dum viueret, adstrictus
 „quidem fuit; sed illa tamen mox cum eius simul obitu
 „extinguebantur, quia nihil ex bonis istis, vtpote resti-
 „tutis, ad heredes suos transmitteret. Immo potest etiam
 „esse, vt senem orbem et egentem ex infima plebe et ca-
 „pite census, cui nemo heres existere voluit, ad hanc
 „operam elegerint.“ Quam mire haec, in quibus id
 „certe se effecisse gloriatur Vir. clar., vt sententiam ciuili
 „et pontificio iuri conuenientem effineret, cum pontificum
 „placitis, cum iuris ciuilibus principiis pugnant! Vix quidem
 „fieri potuisse, ne vllam dominium legitimum toto ciuis
 „patrimonio contineretur putarim; et, si vllum in eo erat,
 „nonne mancipatiōe pro nuda traditiōe opus fuisset?
 „Quid vero illud est: vendere mancipatiōe aut per sim-
 „plicem traditiōem? Idne priuati arbitrio legeque vendi-
 „tionis effici potuit, vt sacra cum hereditate in senem em-
 „torem transirent, nisi pontificibus illud placuerat, quod
 „non placuit? Et si placuisset, ane pacto de ea re into-
 „opus erat? Quid deinde emtio efficere potuit, quod sti-
 „pulatio

pulatio non potuerit, vt sacra emtio simul transferret, non stipulatio? Aut sacra hereditati alligata sunt; heres ea retinet, vendita hereditate, et pactum de illis simul vendendis nullum est: aut bonis hereditariis adhaerent; cum his simul redeunt ad haereditem, siue illi ex stipulatu, siue ex retrovenditione reddantur. Eadem fere *Chr. TREKELL* contra *GRONOVIVM* monuerat. Si porro senex etiam post restituta bona sacris fuit adstrictus, certo ea non bonis hereditariis adhaesere, certo ad eius heredes, si talis erat, cui quisquam heres existere voluerit, transeuntia non exspirabant. — Sed heredes nihil ex bonis, utpote restitutis, acceperunt. — Neque senex quidquam eorum post restitutionem possidebat, tamen sacris illum *Vir Doct.* adstringit. Denique cur senex adhibitus in hac coemitione capularis atque acheronticus, nisi et esset, qui nec heredem necessarium nec heredis spem haberet? quae ratio nulla est, si heredes ob bona iam restituta sacrorum religione soluti essent. Quis ergo minus sibi suaeque sententiae constet, quis pari ratione in sua ipse viscera faecit?

§. XIX.

Propius iam ad vera accedentes, quid illis placuerit videamus, qui, vt heres liberetur, familiae pecuniaeque nomen sine re, imaginaria quadam venditione, in alium, quam heredem, transferendum intellexerunt. Explicat hanc sententiam *GRAVINA*, non addito tamen, quo id effici potuerit, modo. Ita enim ille: „*ICti ius pontificium in speciem siue verba illius tantum honoris caussa* „retinuerunt, re vero abrogarunt, excogitantes atque „introducetes translationem quandam hereditarii nomi-

G

„nis

„nis per simulatas venditiones in senem aliquem decrepi-
 „tum ac paene mortuum, CVI heres futurus esset nullus,
 „in quem senem caderet nomen tantum hereditarium et
 „dominii titulus absque re, absque bonis vllis, vna cum
 „onere sacrorum, in quorum sumtus pecuniam ab herede
 „capiebat, vt ea curaret, quoad viueret. Quo sine bo-
 „nis moriente, ac hereditario familiaeque nomine cum eo
 „vna pereunte, ius quoque sacrorum extinguebatur, bo-
 „naeque tum libera remanebant apud possessores illorum, a
 „quibus ea de causa ille familiae nomen et dominii titu-
 „lum diuellerat.“ At nimis violenta haec GRYPENIO
 videtur explicatio, et nusquam leges Romanas nudi heredi-
 tarii nominis et domini tituli absque re et bonis vna cum
 onere sacrorum translationem in senem decrepitem tra-
 dere recte monet, QVI heres nullus futurus esset. Ve-
 rum GRAVINA non QVI sed CVI dixit. Caeterum
 id facile concedere alioquin possem, si de illa re iam age-
 retur, non posse nempe heredis nomen *absque hereditate*,
 quae in iure solo consistit et damnosam quoque heredita-
 tem comprehendit, in aliquem transferri, neque illud, sed
 solum familiae nomen in imaginarium familiae emtorem
 transiisse. Lapsus fortassis est GRAVINA eodem errore,
 quem et GUTHERIVS et CONRADI errarunt, decep-
 tus, familiae emtorem in testamento per aes et libram
 scripto sibi dominium hereditatemque acquisiuisse, atque
 vero heredi restituisse. Non vidit deinde GRYPENIVS,
 quid impediuerit, quo minus ius sacrorum, a sene in he-
 redes possit transmitti, etiamsi res hereditarias non habeat?
 Sed voluit GRAVINA eum eligi senem, cui heres
 nullus futurus erat, quia scilicet nemo sine lucro plerum
 sacrorum onera suscipere vellet, et senex esset egenus at-
 que

que capularis. Denique quo artificio familiae nomen a bonis diuulsum perierit non intelligit, „nam bona, pergit, cum familiae nomine non erant coniuncta, quique „se arrogandum dabat, is cum capere et fortunas in alie- „nam familiam transferebat, quamuis suam familiam dese- „uisset, et insolens plane ac inaudtum erat apud Roma- „nos, familiae nomen per imaginarias venditiones in al- „terum transferri.“ Mirum est quantum hic quasi ex proposito coecutiatur GRVPENIVS et alterum familiae, quoad in res deducitur, significatum plane ignorasse videntur; eatenus enim profecto familiae nomen bonis adhaerebat, a quibus quo artificio fuerit auulsum ostendere conantur GV THERIVS atque CONRADI. Ex quibus GV THERII sententia paullo est implicatior atque obscurior; qua re male illam intelligens GRONOVIVS conuicia, atque opprobria in virum doctum rucitat euomitque, a quibus igitur nobis, praemissa suae opinionis explicatione ipsis addita verbis, defendendus est iure meritoque.

§. XX.

Mentem enim suam, praemissis modis, quibus legatarii sacrorum religione soluantur, his verbis explicat GV THERIVS: „Alius modus fuit perimendorum sacrorum, vt per aes et libram haeredes testamenti legatariis soluerent.“ (Hoc non ita intelligendum, vt heredes soluerent per aes et libram legatariis, sed vt ii, qui per aes et libram heredes testamenti facti erant, soluerent legatariis, quo ipso legatarii quoque pariter ac deducta aut partitione, sacris liberabantur, auulsis scilicet, ipsa testamenti per aes et libram scripti natura, sacris a pecunia.

G 2

„Quod

„Quod genus testamentorum fiebat comitiis curiatis pro
 „Collegio pontificum, GELL. l. 15. c. 27,“ Ad haec
 recte notat GRONOVIVS, testamenta per aes et libram
 neque in comitiis, neque coram collegio pontificum esse
 factitata, verum eorum testamentorum potius beneficio
 testamenti factionem ex campo atque comitiis in priuatos
 parietes translata fuisse, GV THERIVMQUE contrarium
 sibi testem citare, quod et noui Iustiniani sciunt, et ad
 ipsam rem nihil facit. Explicaturus sequentibus V. D.
 formam testamenti per aes et libram, senes coemtionales
 adhibitos refert, „qui bona testatoris emerent, heredique,
 „quem testator elegisset, hereditatem restituerent.“ De-
 inde „haec quidem attulimus, pergit, ad faciliorem Cice-
 „ronis intellectum. *Heredes*, inquit l. 2. de leg., *per aes*
 „*et libram soluant*. Nam coemtionales senes, vt fami-
 „liae emtores, certis conditionibus emebant hereditatem,
 „vt scilicet pecuniam heredi legatariisque soluerent, quam
 „testator illos habere volebat.“ Verum GRONOVIVS
 mirum quantum distare ait Ciceronis effatum: *vt heredes*
per aes et libram soluat, a GV THERII; *vt pecuniam he-*
redi legatariisque soluerent. Non affirmavit aut voluit ad-
 firmare GV THERIVS, idem esse vtrumque; sed fami-
 liae emtorem per familiae mancipationem sub lege restitu-
 tionis bona testatoris sibi acquirentem eo ipso soluere here-
 dem ab obligatione legata praestandi, *quia ipse heredi et*
legatariis solueret, contendere ausus est. Itaque in eo solo
 erravit Vir. doct., quod quicquam sibi adquisuisse putave-
 rit familiae emtorem, heredique et legatariis illum soluisse,
 de quo tamen aptior ad III. CAROLI FRANCISCI CON-
 RADI sententiam disputandi locus erit. Licet vero bona
 heredi ab emtore familiae restituenda fuissent, quod tamen
 saluis

faluis Iuris ciuillis principiis ne fieri quidem potuiffet certe ille non foluere poterat legatariis pecuniam legatam, fed heres folus illam foluere debebat. Pergit deinde GVTHERIVS: „Quo pacto pecunia ex ftipulatu debebatur, „nec legatarii folum, fed et filii, qui emancipatione fui „heredes effe definebant, nec in familia testatoris erant, „facrorum onere fubleuabantur,“ fi fcilicet heredes effent a patre inftituti. Quare vero hic filiorum emancipatorum mentio fiat, non intellexit GRONOVIVS; fed haec fane cauffa fubeffe vifa eft GVTHERIO, quod nempe filii fui heredes inftituti a facrorum onere liberari eo modo non potuerint, quia illi non ob pecuniam folum adqulfitam, fed et quia ad familiam patris pertinebant, facris adftricti fuerunt; emancipati vero, quoniam e familia patris emancipatione dudum egreffi, ob folam pecuniae titulo vniuerfali adqulfitionem, facrorum familiarium religione iterum deuinciri debuiffent. Quod GVTHERII commentum licet plane a veritate alienum fit, GRONOVIO tamen intellectu difficillimum videtur, qui et noftrum porro reprehendit, quod de familiae emtore dixerit: *Emebat hereditatem, vt pecuniam folueret.* Vel enim pecuniam et hereditatem idem effe, et cur duae voces? vel diuerfam, et tunc emtionem non fuiffe imaginariam, atque hos fenef bene locupletes effe oportuiffe. Differt vero omnino hereditas in ea fpecie, quae GVTHERIO obuertifabatur, a pecunia, quod hereditas fit vniuerfitas iurium ipfa in familiae emtorem per aes et libram translata, pecunia ero, vlicet et alias pro vniuerfo alicuius patrimonio fumatur *l. 222. de P. S.*, hic determinatam tantum aliquam rerum hereditariarum partem et heredi et legatariis foluendam fignificat. Nihilo tamen minus emtio fami-

liae erat imaginaria, cum familiae emtor nihil praestaret pretiumve solueret pro familia ipsa mancipata, eum in finem, ut solueret determinatas pecuniae quantitates illis, quos testator eas habere volebat ut stipulationis atque pacti fiduciae interuenientis, qua ratione effectum putat GVTHERIVS, ut ne hereditati, heredi non tamquam haereditas, sed ex stipulatu restitutae sacra adhaerent. Neque ideo familiae emtores locupletes esse oportebat, plus enim restituere, quam in illos esset translatum, cogi profecto non poterant. Verum enim vero licet GRONOVII obiectiones GVTHERIVM prorsus non feriant, in eo tamen erravit Vir doct. quod 1) pactum fiduciae in testamento hoc per aes et libram intercessisse putet, cuius beneficio familiae emtor legatariis pariter atque haeredibus solueret, quod illos habere volebat testator; quoniam familiae imaginarius tantum emtor erat; 2) quod non curate facis utraque testamentorum per aes et libram genera a se inuicem distinxerit, atque adeo 3) quod ea de imaginario familiae emtore affirmauerit, quae tantum de vero familiae emtore, tanquam vero herede, ut olim omnino erat, valere potuissent. Vnum restat contra nostrum GRONOVII argumentum, quod scilicet senes ad coemtionem interimendorum sacrorum causa faciendas repertos non eosdem esse cum familiae emtoribus veri sit simile, quod pluribus exponere ac confirmare nititur SCHWARTZIVS praeterea cum GRAEVIO, GRYPENIOQUE caeteris GRONOVII rationibus nudum assensum praebens. Sed de his post explicitam nostram sententiam. Iam haec persequamur, quae succincte magis nitideque exposuit, atque argumentis pluribus corroboravit, mendisque crassioribus antecessorum suorum politiori, lima purgavit celeb. CONRADI.

§. XXI.

Quae cum ita sint, iam sub examen a me reuocanda est doctrina illustris quondam FRANCISCI CAROLI CONRADII tanti suo aeno viri, vt omnia prorsus ICTi decora alioquin inter multos dispersa in vna prorsus persona collecta teneret, cuius sane ex eruditione summa cum ingenii virtute confociata, aliter plane eueuire non potuit, quam vt omnium suorum antecessorum, qui vel vnquam de coemptionibus sacrorum interimendorum causa factis commentati sunt, longe lateque superaret. De ea re enim, non inficias eo, satis erudite eleganterque disputauit in *parergis lib. II. opusc. 1.* et quamuis Gronouiana commenta primus inter omnes profunditus destruxerit, sententiamque caeteris omnibus longe probabiliorem in re tam obscura coniecturatus sit, a me tamen vt impetrarem non finunt veriora iuris ciuilibus principia, vt his eius coniecturis plane subscriberem. Proinde tam argumenti dignitas quam Conradinae scientiae flores id omnino postulare mihi videntur, vt eius doctrinam de his coemptionibus succincte pleneque repeterem, meamque illustris viri argumentis dubitandi rationem ingenue opponerem. §. 2. igitur l. c. *Noster* causas euoluit, cur ICTi inuenerint coemptiones sacrorum interimendorum causa faciendas sequenti modo: „Cum „ista sacrorum obligatio multos deterreret ab hereditate „cernenda, atque praeterea feriae et cerimoniae sacris „gentilitiis adscriptae multa quandoque tum magnificentia, „vt illa Seruiliae gentis de quibus *PLINIVS hist. nat. lib. 34. cap. 13.* ingentique sumtu obeundae, ciuium fa- „cultates haud parum affligerent, maxime si vni plures he- „reditates obuenerint, publicae ciuitatis ratio poposcit,

„ vt

„vt Iureconfulti excogitarent modum, quo hereditas illa
 „moleſtia ſacrorum liberari poſſit. Inuenerunt itaque
 „coemtionem ſacrorum a ſenibus peragendam, cuius men-
 „tionem CICERO facit in *Orat. pro Murena c. 12.* §. 3.
 et 4. eorum deinceps autem proſtigauit viſiones, qui eas
 coemtionem de mulierum coemtionem facientium conuen-
 tionem in manum mariti intelligere inuita prorfus Themide
 auſi ſunt. Sed quamuis in congerendis rationibus, pro-
 pter quas ingenio Iuriſconfultorum reperti fuerint ſenes ad
 has coemtionem faciendas, rem acu tetigiſſe videatur cele-
 berrimus CONRADI, id tamen certe mihi non prorfus
 liquet, qui fieri potuerit, vt propter ſacrorum obligatio-
 nem multi ab hereditate cernenda deterriti fuerint. Nulla
 enim primis temporibus, quibus poſt LL. XII. Tabb. pa-
 triciorum ſagacitate teſtamentum per aes et libram indu-
 ctum eſt, fieri cogitarique potuit hereditatis aditio poſt
 mortem teſtatoris a herede ſuſcipienda, cum in hoc primo
 per aes et libram teſtamento idem plane heres eſſet, qui
 et in ipſo per mancipationem actu teſtandi erat familiae
 emtor, atque adeo ab eo iam, per ipſam mancipationem
 in mortis euentum ita acquiſita erat ipſa hereditas, vt adi-
 tio eius poſt mortem teſtatoris non fieri amplius potuerit,
 eaque igitur plane fruſtranea et ridicula fuiſſet, vt proli-
 xius in ſequenti doctrina diſputabimus. Repugnat etiam
 hoc *Noſtri* aſſertum ipſi aditionis hereditariae indoli atque
 notioni, quippe quae erat *declaratio voluntatis ab herede*
poſt mortem teſtatoris facta, ſe hereditatem perfecte ſibi
delatam eſſe acquiſiturum (III. PRAESES *princ. Inſt.* §. 233.)
 familiae autem emtor atque verus ſimul heres in ipſa here-
 ditatis mancipatione praefente teſtatore praefentibusque
 mancipationis teſtibus hoc ipſum verbis ſolemnibus non
 declara

declarauerat solum, sed etiam symbolice illi iam tradita
 erat, ipsius testatoris hereditas in eius mortis euentum.
 Proinde illustris **CONRADI** potiori iure contendere de-
 buisset, illud grauissimum sacrorum onus cum hereditati-
 bus connexum saepius eos, qui familiae emtores verique
 simul heredes futuri essent, deterrere potuisse ab ipsa
 mancipatione, et per eam ab ipsa hereditatis acquisitione
 solemniter facienda. Interim satis certum est, celeberrimum
CONRADI causas necessitatis, ob quas Iuriscon-
 sulti personam heredis a familiae emtoris persona separare
 decreuerant, secundum ipsam rei veritatem bene perspe-
 xisse, prout eas in sequenti §. 5. ad liquidum deduxit. Ibi
 enim pergit, „vt itaque missis aliorum coniecturis verifi-
 „malem rei tam obscurae explicationem adsequamur, vi-
 „deamus quid Iureconsultis agendum fuerit, vt saluo iure
 „pontificio bona defuncti patrisfamilias sine sacrorum
 „onere possent ab heredem peruenire? et apparet, inue-
 „niendum fuisse modum, quo bona ad heredem non vi-
 „derentur peruenisse **MORTE TESTATORIS**. Hoc
 „vero commentum genus vtique procedebat, si quidem in
 „posterum alius et ab heredis persona diuersus adhiberetur
 „familiae emtor (quod, vt instituti alicuius plures possunt
 „esse causae, neuiquam pugnat cum eo, quod refert
 „**THEOPHILVS §. I. I. de Testam. ord.** insidias heredi-
 „petarum occasionem huic consilio praebuisse) is dicis causa
 „et addita secreta lege, vt ille, qui in tabulis clausis scriptus es-
 „set, bona consequeretur, hereditatem aere et libra sibi
 „compararet. Ad hunc familiae mancipem *cum bona te-
 „statoris morte peruenissent*, autores erant **ICti**, vt heres
 „in tabulis scriptus, si molestia sacrorum adstringi nollet,
 „pecuniam siue res, quae essent in hereditate, sibi ab em-
 H
 „tore

„tore familiae stipularetur, ac deinde ex stipulatione acci-
 „peret. Quo vero fiebat, vt totum sacrorum onus ma-
 „neret apud imaginarium heredem, familiae mancipem:
 „qui quidem adhibitus erat senex orbis, capularis, et de
 „herede sibi exituro parum sollicitus, qui certa pecunia
 „ad impensam ferendam accepta et lucello aliquo adspersus
 „sacra testatoris familiaria secum interitura administra-
 „ret.“ Verum enim vero plura sane sunt, quae ad hanc
 viri illustris doctrinam a me monenda sunt. 1) Non re-
 ste modum adsecutus est, quem ICtus sequi oportebat,
 vt efficerent, vt saluo iure pontificio bona testatoris abs-
 que sacrorum onere ad heredem possint peruenire, si
 censet talem inueniendum fuisse modum, vt *non morte te-
 statoris* bona ad heredem peruenisse viderentur. Nam
 hoc plane fieri non potuit, imo nequidem cogitari, quod
 ad heredem, qua talem, bona alia ratione quam morte
 testatoris perueniant, prout ipsae rerum notiones ipsa-
 que successionis hereditariae natura satis liquide demon-
 strant, quare potius dicerem talem a ICtis inueniendum
 fuisse modum, vt hereditas ab onere sacrorum iam libera-
 retur, antequam morte testatoris ad ipsum verumque he-
 redem peruenire possit. Et hoc ipsum nulla alia ratione
 fieri poterat, quam si mancipatione cum detestatione sa-
 crorum coniuncta ab emtore et familia et sacra coemta es-
 sent. Et hac coemtionem semel celebrata, cardo totius rei
 nunc in eo versabatur, vt efficerent alium et a persona fa-
 miliae emtoris diuersum heredem post mortem testatoris
 accipere posse solam hereditatem, retentis prorsus sacris ab
 ipso imaginario familiae emtore, in quem semel inter-
 ueniente aere et libra per hanc coemtionem solenni ritu
 et more maiorum translata essent. 2) Quamuis igitur ce-
 lebratiss.

lebratiff. CONRADI recte omnino perspexerit, hoc *εὐρέτα* necessarie requisuisse, vt alius et ab heredis persona diuersus familiae emtor in ipsa mancipatione peragenda adhibendus fuisset, id tamen plane mihi negandum est, ad hunc nempe familiae mancipem bona testatoris morte peruenire eumque *secrēta lege* obligari potuisse, vt tum post mortem testatoris heredi in tabulis testamenti scripto, interueniente stipulatione eum in finem post apertas ipsius vltimi elogii tabulas ab eo perficienda, res, quae essent in hereditate, non iure hereditatis, sed quasi ex stipulatione ei debitas, restitueret. Res enim non plane solum inaudita est, et cuius exemplum iurisprudencia Romana vniuersa plane ignorat, imo quae actus legitimi naturae atque solemnitati aperte repugnat, quod coram tot testibus, vniuersum populum R. in testamento per aes et libram repraesentantibus, aliquid *secrēta lege* ab ipsis primariis personis actum hunc legitimum celebrandibus peragi potuerit, sed etiamsi poneretur, tale quid fieri potuisse, intellectu tamen plane difficile est, qui fieri potuerit, vt bona hereditaria, *morte testatoris* ad imaginarium hereditatis emtorem peruenerint et qua ratione, saluis iuris ciuilibus principiis dici possit, heredem in testamenti tabulis scriptum res hereditarias non iure hereditatis, sed ex stipulatione eo modo accipientem esse *verum heredem*. Proinde haec sententia viri Clarissimi eo magis suspecta est, quo maiora sunt incommoda, quae eam premunt, et quasi sua sponte destruunt. 3) Lubenter quidem concedo, per hanc coemtionem ICTorum ingenio excogitatam effectum esse, vt totum sacrorum onus maneret apud imaginarium heredem familiaeque mancipem, sed etiam longe adhuc plura ex hac visione viri clarissimi sequuntur; non

enim retinet solum hic familiae emtor hoc sacrorum onus, per hanc coemptionem ab eo acquisitum, sed etiam verus simul esset heres isque manere deberet, etiamsi ex fide testatori data hereditatem illi qui in testamento scriptus, restitueret, adeo, ut hic posterior, si heres dicendus esset, non nisi heres fideicommissarius esse posset, nullasque prorsus actiones hereditarias aduersus debitores defuncti haberet, nullisque plane actionibus a creditoribus defuncti aeris alieni soluendi causa conueniri posset. O egregium fideicommissum, quod ex mancipatione hereditatis ipsorumque verborum ex obligatione originem haberet! O diuinum inuentum, quod aciem Iurisperitorum Romanorum longe lateque supergreditur! Iam vero his a celeberrimo CONRADI praemissis §. 6. et 7. ad ipsam explanationem vltiorem, quam sibi mente conceperat, de his coemptionibus progreditur, et quidem ita: „coemptio sacrorum vna cum hereditate fiebat testamento, quod per aes et libram condebatur, minime vero per eam liberatio hereditatis fiebat a sacris, ut IAC. GUTHERIVS de iur. pontif. L. 2. C. 6. aestimavit. Cum enim ex tali testamento, interueniente familiae emtore heres esset, cui ab illo restituenda essent bona: quomodo is ab onere et obligatione sacrorum liber esse potuisset? quin ad hanc liberationem efficiendam alia opus erat calliditate, ut nimirum stipulatione interposita is, cui testator bona restitui voluerat, ea non ut hereditatem, nec tanquam morte testatoris bona ad ipsum peruenissent, sed ut res singulares per obligationem nexi sibi debitas acciperet, et familiae emtorem ex stipulatione dantem nexi obligatione solueret. Ita vero eueniebat omnino, ut ex coemptione familiae suae hereditatis, apud imaginariam
„illum

„illum emtorem nomen heredis cum sacrorum onere
 „maneret.“ Verum quidem est 1) COEMTIONEM
 SACRORVM vna cum hereditate factam esse testamento
 per aes et libram, ipsamque 2) coemtionem non dire-
 cte hereditatem a sacris liberavisse, quippe qua potius ea
 sacra a testatore in familiae emtorem transcribentur, sed
 simulac alius autoritate populi Romani in locum familiae
 emtoris substitueretur heres, qui nempe in tabulis testa-
 menti scriptus esset, omnino consecutione inde a Iure-
 consultis colligi poterat, alium prorsus hereditatem acci-
 pere, alium autem sacris adstrictum esse, cum naturali ra-
 tione ille sacra solus retinere deberet, in quem interue-
 niente sacrorum detestatione simul cum mancipatione eum
 in finem celebrata, vno eodemque actu legitimo translata
 erant, ille autem solus naturali ratione hereditatem omni
 sacrorum religione solutam caperet, qui in ipsis testa-
 menti tabulis, autoritate populi Romani firmatis, heres
 scriptus esset, et in quem nulla detestatione (quippe quae
 tabulis testamenti fieri non poterat) onus sacrorum trans-
 scriptum esset. Proinde nulla certe opus esse poterat alia
 calliditate, et multo minus stipulatione eum in finem in-
 terponenda, vt is, quem testator heredem suum esse vel-
 let; hereditatem, non vt hereditatem, sed vt res singula-
 res per obligationem nexi sibi debitas per restitutionem
 a familiae emtore sibi faciendam acciperet. Nam familiae
 emtor quoad ipsam hereditatem imaginarius erat emtor,
 nihil plane hereditario iure ex bonis testatoris accipiens,
 adeoque nihil ex his bonis hereditate comprehensis scri-
 pto heredi restituere poterat. Vt igitur huic Conradinae
 coniecturae aliquid dari posset, certe alia et noua fictione
 opus fuisset, qua nempe Iureconsulti fingerent familiae

entorem imaginarium hereditatem acquisuisse, eamque
 eo modo heredi scripto restituisse. Nam vere et actu haec
 restitutio bonorum hereditariorum ab eo, qui nulla un-
 quam acquisiuit, fieri nequit, et qui plane restituere non
 potest, ille etiam praecedente ex stipulatione restituere ne-
 quit. Ita sua sponte patet, coniecturam Viri celeberrimi,
 quae tanta erat, ut nouis fictionibus coemptionem quae
 fiebat sacrorum interimendorum causa, augetet onera-
 retque, impossibilitatem complecti, quam tamen a fictio-
 nibus remotam esse debere notissimi iuris est. Sed ad
 hanc coniecturam cum omnibus iuris ciuilibus principiis
 pugnantem inductus videtur vir doctissimus alio CICE-
 RONIS loco, nempe de *Legib. Lib. 2. cap. 20. et 21.*
 quem quidem pro substrata materia ibi a CICERONE
 tractata §. 7. recte explicauit, sed ad nostram coemptio-
 nem, de qua CICERO *Orat. pro Murena cap. 12.* locu-
 tus est, male applicauit. Pergit enim „illud *εὐρέμα*, quo
 „interueniente stipulatione nexus religionis a bonis here-
 „ditariis tolleretur, noscimus ex alio CICERONIS lo-
 „co, ubi exponit modum, a Scaeuola inuentum, quo
 „ab onere sacrorum soluerentur hi, qui morte testamen-
 „tuae patrisfamilias tantundem caperent, quantum omnes
 „heredes. Verba, quae huc pertinent, sunt de *Legib.*
 „lib. II. c. 20. et 21. Quamuis enim CICERO ista non
 „de herede sed de legatario tantundem bonorum, quan-
 „tum omnes heredes capiente dicat, nemo tamen non
 „videt, parem vtriusque rationem fuisse, cum legatarius
 „talis non minus quam heres esset onere sacrorum obstri-
 „ctus. Itaque eodem modo, quo is liberaretur hac obli-
 „gatione, heredem quoque liberari potuisse, non est quod
 „ambigamus.“ Verum enim vero nulla ratione modus

à Scaeuola inuentus, quo legatarii ab onere sacrorum liberari possunt, ad heredes testamento scriptos extendi potest. Legatarius enim, etiamsi tantundem bonorum capiat, quantum omnes heredes ex hereditate retinent, titulo prorsus singulari acquirit, atque adeo stipulatio facile intuitu eius interponi potuit, quippe quae etiam nudum titulum singularem complectitur, et in re ipsa intuitu legatarii rem legatam acquirentis parum interesse poterat, vtrum titulo legati, an vero eam ex causa stipulationis acciperet. Sed alia longe res est intuitu veri heredis directi, qui qua talis nulla alia ratione quam successione vniuersali bona hereditaria acquirere potest, adeoque fieri nequit, vt res hereditarias ex causa stipulationis haberet, quia, si eas ex stipulationis praecedentis causa habiturus esset, is certe nec amplius heres esset, nec tanquam talis cogitari posset, et praeterea impossibilis quoque esset, hac solemnitate iuris civilis adhibita familiae emtorem soluendi ratio, quia is nihil ex ipsa hereditate per imaginariam familiae emtionem acquisiuerat, atque igitur nihil ex hereditate, praecedente heredis stipulatione, illi restituere poterat. Ceterum celebratissimus CONRADI §. 8. rationem, quare senes Iureconsultorum ingenio ad has coemtionem celebrandas reperti fuerint, bene vereque explanauit, et contra GRONOVIVM satis quoque feliciter monuit §. 9., heredem ipsum testamenti, quoniam vendendo acquisitam hereditatem heredis personam deponere nequit, hanc coemtionem cum eiusmodi sene celebrare non potuisse, recteque simul contendit eam coemtionem sacrorum interimendorum causa, fieri debuisse, antequam bona peruenirent ad heredem tabulis testamenti scriptum.

§. XXII.

§. XXII.

Probabilior coemptionis sacrorum interimendorum causa factae, explicatio proponitur. §. 22—26.

Tantum de virorum doctorum coemptionis ad interimenda sacra factae explicationibus pro causae grauitate argumentique subtilitate differendum nobis fuit. Extra omnem dubitationis aleam vindicauimus sacra priuata bonis per dispositionem inter viuos in alios transferendis nunquam alligata fuisse, atque adeo nulla quoque vel vnquam in his ipsis sacrorum interimendorum causa opus fuisse solutione. (§. 6.) Deduximus, illam coemptionem, de qua omnis nostra disputatio fit, nulla ratione pertinere potuisse ad coemptiones vxorum conuentionis in manum mariti peragenda causa factas. (§. 6—8. et §. 12.) Discussa sunt a nobis eorum argumenta, qui has coemptiones ab heredibus post acquisitam hereditatem celebratas esse contendere ausi sunt. (§. 9. 10. 11. 17. et 18.) Profligauimus tandem eorum omnium visiones, qui coemptionibus omnes alios iure pontificio praeter heredes, sacris adstrictos, ab iis liberari potuisse existimauerunt. (§. 13. et 14.) Et quamuis horum omnium virorum doctorum explicationes inter se quam maxime discrepantes videantur, in eo tamen profecto conueniunt, quod cum principiis iurisprudentiae Romanae plane consistere nequeant. Proinde iam me in ipsa iuris ciuilibus mysteria penetrare oportet, omnesque adeo doctrinae et ingenii neruos impendere, vt probabiliorum euoluere possim sententiam tam iuris pontificii quam iuris ciuilibus rationibus perfecte adcommodatam. Ea autem, quam nunc proposituri sumus, coemptionis ad sacra interimenda explicatio ipsa testamentorum vicissitudine

dine a THEOPHILO §. I. *Instit. de Test. ordin.* tradita
 ipforumque horum testamentorum virtute, quam pro di-
 uersa eorum indole secundum varias temporum successio-
 nes habuerunt, longe lateque subfulta est. Ibi enim
 THEOPHILVS postquam de antiquissimis testamentis,
 quae aut fiebant in comitiis calatis aut in procinctu, breui-
 ter dixit, illorum testamentorum, quae per aes et libram
 fieri debebant, natales causasque egregie recensuit, et
 quidem, secundum versionem curatissimam celeberrimi
 GVILIELMI OTTONIS REIZII sequenti ratione:
 „Ideo excogitatum est genus tertium, quod dicebatur
 „PER AES et LIBRAM, fiebatque per emancipationem.
 „Emancipatio autem est imaginaria venditio, et perage-
 „batur hunc in modum; aderant quinque testes, et libri-
 „pens, ciues Romani puberes, atque his praesentibus is,
 „qui successor futurus erat defuncti, emebat morituri pa-
 „trimonium, dicens quaedam verba solemnia, quae nunc
 „dicere supervacaneum est, dabatque pretii imaginarii
 „nomine nummum domino patrimonii, et emens diceba-
 „tur familiae emtor, et moriturus porro ordinabat, quid
 „dari oporteret post suam mortem: dicebat enim familiae
 „emtori suae heredi: Volo ut huic agrum, illi domum,
 „alii centum aureos des. Atque hoc inuento genere,
 „priora illa duo genera calatis comitiis et procinctu, ex
 „multis iam temporibus in defuetudinem concesserunt, at-
 „que ipsum PER AES et LIBRAM paulatim spretum
 „fuit. Quoniam enim familiae emtor idem erat ac heres,
 „et inde porro sciens se fore successorem, insidiabatur do-
 „mino patrimonii: ideo secundum antiquam formam ad-
 „hibebatur familiae emtor, qui morituri patrimonium *ima-*
 „*ginarie* emebat, sed testator seorsum in tabulis vel in
 „I
 „chartis

„chartis scribebat, quem sibi vellet heredem esse.“ Equidem me non fugit, plures esse viros doctos, qui hanc THEOPHILI de diuersis testamentorum formis narrationem variis ex argumentis in dubium vocant; sed nihilominus auctoritati Theophilinae huic confidere malo, quam iis moliminibus horum THEOPHILI obtrectatorum ab omni historicae verisimilitudinis virtute destitutis. Nostra enim aetate Iureconsultorum certe cordatorum nemo facile post vindicias potissimum Mylianarum, Reizianarum, et Sammetianarum eundem nostrum fuisse dubitabit, qui Triboniano inter ceteros in componendis Iustiniani Institutionibus atque Digestis architectos adfuit comes, atque huic Theophilinae narrationi eo maior danda est auctoritas, quo magis ipsum Imperatorem suum in tradendis multorum iurium originibus, quae alioquin ad nostrorum temporum doctrinam peruenire non potuissent, secutus est, quasque eo curatori lima tradere poterat, quo eius aetate omnia veterum Iurisconsultorum volumina integra prostant, ita ut, recte iudicante M. AVRELIO GALVANO *de Vsufr. pag. 193.* ineptum plane esset, *non solum dicere, sed quoque credere, THEOPHILVM, ut nobis fucum obduceret, se ipsum mendaciae reum apud coaetaneos suos facere voluisse.*

§. XXIII.

Ex hac igitur Theophilina narratione de testamentorum antiquiorum apud Romanos successione, statim sua sponte apparet, testamento per AES et LIBRAM primitus introducto 1) eum, qui successor futurus erat defuncti, emisse testatoris patrimonium, solemnique quaedam

dam verba simul dixisse, quorum THEOPHILVS autem nullam rationem amplius habendam esse duxit, cum ab eius temporibus, vt et a recentioribus testamentis iam dudum remota essent; 2) testatorem in ipso per mancipationem testandi actu legata, si quae relicturus esset, simul familiae emtori tanquam vero heredi iniunxisset; 3) insignem autem deinceps factam esse mutationem intuitu familiae emtoris ipsiusque testamenti nunc scriptura perficiendi. Cum enim in priori testamento, quod per mancipationis solemnitatem celebratum est, is, quem testator heredem suum esse vellet, ipsam testatoris familiam seu hereditatem solemniter pretio interueniente imaginario emisisset, atque adeo in hoc testamento verus familiae emtor fuerit, qui et verus heres esset, paulatim in locum veri familiae emtoris substitutus est imaginarius familiae emtor, qui quidem adhibendus esset semel solemnitatis receptae, per mancipationem nempe testandi, peragendae causa, sed qui ipsam testatoris hereditatem non amplius hoc solemniter ritu in eius mortis eventum sibi acquirere et verus testatori heres esse poterat: necessarium omnino fuit, vt alius heres a familiae emtore diuersus a testatore institueretur, ille nempe, quem testator scripisset in tabulis testamenti, quae iam ante actum testandi eum in finem a testatore perscriptae erant, quasque praesentibus ipsis testibus proferebat, eorumque auctoritatem, vt iure valere possent, solemnibus verbis impetrabat. Testamentum per aes et libram quidem quoad *materiam* ex ipsis legibus XII. Tab. origines suas causasque habet, cum hoc iure decemvirali liberum plane testandi arbitrium ciuibus Romanis indultum esset, ita vt quicumque paterfamilias pubes profusam testandi licentiam quocunque loco et quocunque

I 2

tem-

tempore exercendam accepisset, sed quoad *formam* suam Patriciorum ipforumque Pontificum ex industria enatum est, cum mox post leges XII. Tabb. actuum legitimorum formas componerent, quibus negotia priuata peragenda essent, ita ut ciues nihil fere absque Patriciorum Pontificumque opera peragere valerent, illique iuris ciuilis possessionem retinerent, omnibusque maioris momenti rebus priuatis interessent. IO. AVG. BACHIVS *hist. iurispr. Romanae libr. II. cap. 2. sect. 4. §. 2. seqq.* Et ita factum est, ut formam mancipationis cum ipso actu testandi communicarent, eumque certis et absque vitio nullitatis non negligendis solemnibus ritibus firmarent, adeo ut heres uniuersum patrimonium seu familiam testatoris ab ipso testatore tanquam venditore quasi emere deberet. Verum enim vero quum deinceps sequentium iureconsultorum artificio hic familiae emtor non amplius ipsam hereditatem hac mancipatione acciperet, sed heres ab illo diuersus in tabulis testamenti scriberetur, ut post testatoris mortem hereditatem eius caperet, remansit quidem tota mancipationis solemnitas et forma semel recepta, sed omnino requirebatur ad conciliandam huic actui nouam hanc virtutem, ut nempe heres in tabulis testamenti scriptus hereditatem accipere possit, alia cautio, cuius beneficio tabulae ipsum vltimum elogium continentes auctoritate ipsius populi ita confirmarentur, ut familiae emtor ab ipsa per mancipationem sibi adquirenda hereditate excluderetur. Proinde horum iuriscoconsultorum ingenio inducta est rogationis seu nuncupationis formula, qua testator, tabulas testamenti manu sua tenens, ipsos testes, qui totum populum Romanum repraesentabant, rogabat seu alloquebatur teste

VLPIANO *fragment. Tit. XX. §. 9.* sequenti ratione:

HAEC

HAEC VTI IN HIS TABVLIS CERISVE SCRIPTA SVNT, ITA LEGO, ITA TESTOR, ITAQVE VOS QVIRITES TESTIMONIVM PRAEBITOTE. Quae cum ita sint, nullo prorsus non negotio liquet, testamentum per aes et libram, vt ab initio a pontificibus atque patriciis eius forma constituta erat, solam mancipationis solemnitatem complexum esse, in testamento autem per aes et libram artificio sequentium iureconsultorum emendato reformatoque, totam quidem mancipationis solemnitatem retentam, sed illi quoque rogationis seu nuncupationis formulam additam esse. Inter omnes optime de mancipationis solemnitatibus disputavit FRID. BRVMMERVS in *commentario ad legem Cinciam cap. 13. pag. 191 seqq.* (edit. Parif.), et cum ad argumenti mei neruos non pertineat, vt copiosius de his solemnitatibus formulisque, quas testamentum per aes et libram secundum varias temporum periodos accepit, differamus, hoc vnicum tamen in praesenti monendum est, huius testamenti formam ita comparatam fuisse, vt quasi vmbra et imaginem testamenti comitialis retinuerit, recte iudicante CHR. THEOPH. SCHWARTZIO in *diss. de detestatione sacrorum, §. 15.* ita vt ea ipsa, quae in testamentis comitialibus fierent, perfecte aemulata fuerit. Ab initio enim testamenta in comitiis curiatis populi Romani, quae teste GELLIO *noct. Att. Lib. XV. cap. 27.* coram collegio pontificum perficienda erant, ita celebrari debebant, vt auctore ipso populo Romano heres in curiam defuncti testatoris succedere, et sacra familiaria ipsius testatoris, autoribus pontificibus in heredem transire possint. Hoc vltimum detestatione sacrorum simul peracta effectum videtur, de qua nunc copiosius mihi differendum est.

§. XXIV.

Detestatio sacrorum explicatur.

Recte monet SCHWARTZIVS l. c. §. I. solum A. GELLIVM inter omnes veteres, qui ad nos peruenerunt, scriptores expressis verbis meminisse DETESTATIONIS SACRORVM, et quidem *lib. 6. cap. 12.* atque *lib. 15. cap. 27.* Priori enim loco GELLIVS inquit, „Seruius Sulpitius iureconsultus, vir aetatis suae doctissimus in libro de SACRIS DETESTANDIS secundo, qua ratione adductus testamentum verbum esse duplex, scripserit, non reperio; et altero loco, iisdem comitiis, quae calata appellari diximus, sacrorum detestatio et testamenta fieri solebant. Sed hoc ipsum, quod GELLIVS his duobus capitibus ita de sacrorum detestatione dixerit, SCHWARTZIVM omnino docere debuisset, eam sacrorum detestationem verisimiliter cum testamentis antiquis arctissime fuisse coniunctam, et quidem non ob eam solum causam, quod in his comitiis curiatis coram populo et coram pontificibus et sacrorum detestationes et testamenta fieri solebant, sed etiam maxime, quod GELLIVS expresse nos doceat, Seruium Sulpitium in libro de sacris detestandis secundo de testamentis eorumque iure et forma tractasse, adeo ut proxime ad veritatem accedere videatur, iureconsultum in libro primo de sacris detestandis ipsam eius indolem, rationem, formam atque ritus explicasse, in secundo autem libro, de testamentis eorumque iure, tanquam de rebus connexis, disputasse. Iam ex hoc solo argumento tam probabili, ut in re tam obscura, in qua iuris antiqui pertenuis memoria superest, vlla ratione fieri potest, explicatio viri alioquin eruditissimi sua sponte labefactatur, qua sibi per.

persuadet l. c. §. 15. hanc SACRORORVM DETESTA-
 TIONEM non fuisse nisi ipsam *consecrationem, quam pu-
 blice, teste quidem et consentiente populo et approbantibus an-
 nitenibusque pontificibus rite sollemniterque fieri oportebat.*
 Hanc vero clarissimi SCHWARZII opinionem omnibus
 plane rationibus destitutam, imo impossibilem esse, ex
 iis, quae sequuntur, luculenter apparebit. Sed longe
 absurdior est ea detestationis huius descriptio, qua non-
 nulli viri docti cum IOSEPHO SCALIGERO *in notis ad*
 FESTVM sub voce *Puri* et ANTONIO THYSIO *in no-
 tis ad GELLIVM lib. 6. cap. 12.* detestationem sacrorum
 inter modos, quibus sacra perimerentur, referendam esse
 putarunt, contra quos inter caetera summa cum argumenti
 virtute monuit clarissimus SCHWARZIVS, nulla ratione
 verisimile esse, *detestationem tanquam modum abrogando-
 rum sacrorum, pertinuisse ad comitia calata; cum vetustior*
aetas Romanorum, qua adhuc floruerant illa comitia calata,
pro simplicitate et superstitione sua, sacrorum retinendorum
quam perimendorum videatur fuisse studiosior. Tantum
 enim abest, ut ipsa sacra familiarum detestatione interim
 potuissent, ut potius ea detestatio ad propagationem sa-
 crorum ultra eas quoque familias, in quibus consecratione
 pontificia interueniente antiquitus constituta, vnice com-
 parata fuerit. Proinde iam argumentis verisimilibus id ef-
 ficere studebimus, ut detestationis huius sacrorum eam ex-
 plicationem animo comprehendamus, quae proxime ad
 mentem et interpretationem A. GELLII accedit, quip-
 pe qui solus inter antiquos scriptores eam expressit, ita
 ut iam ex sola hac ratione ceteris virorum doctorum con-
 iecturis longe praeferenda sit. Verbi *detestationis* et *dete-
 stari* significatio tribus in capitibus tituli D. de V. S. tradita
 est.

est. L. 39. §. 2. ex IULII PAULI lib. 53. ad edictum DETESTARI pro *absenti denunciare* declaratur, L. 40. pr. eod. tit. ex VLPiani lib. 56. ad edictum DETESTATIO dicitur *denunciatio facta cum testatione* et L. 238. §. I. CAIVS lib. 6. ad LL. XII. Tabb. DETESTATVM. inquit, *est testatione denunciatum*. Ex comparatione L. 40. pr. cum L. 238. §. I. generalissima verbi DETESTATIONIS colligitur significatio, quod nempe *denunciationem cum testatione*, id est, *coram testibus factam* inuoluat, vt bene monuerunt IAC. CUIACIUS ad L. 238. de P. S. et EMVND. MERRILLIUS *Variantium ex Cuiacio lib. I. cap. 53.* (p. 274. ex editione Neapol. Tomo 2.) et SCHWARZIVS *dissert. cit. §. 12.* L. 39. §. 2. restrictior quidem significatio obuenit, cum PAVLVS detestatione denunciationem absentem factam intelligit, sed ex substrata materia explicari debet; cum iureconsultus ibi quasdam significaciones verborum ad edictum Praetoris de missione in possessionem bonorum absentis atque latitantis debitoris in ius vocati pertinentium explicauit. Quamobrem si ex hac detestationis significacione generaliore definiendum sit, quid SACRA DETESTARI inuoluat, prima statim significatio inde composita enascitur DETESTARI nempe SACRA non esse, nisi *sacra praesentibus testibus alicui denunciare*. Si igitur porro disquirendum, quamnam ex ratione seu ob quem finem sacra ita denunciata fuerint, triplex virorum doctorum interpretatio sese nobis offert. Alii enim, inter quos praecipue nominandi sunt IAC. CUIACIUS ad L. 39. et 40. D. de P. S. EM. MERRILLIUS l. c. 10. GEORG. GRAEVIUS in praefat. ad T. I. et ad T. V. *Thef. antiq. Roman.* celeberrimus I. GOTTF. SAMMET. in coroll. II do ad *diff. Illitiam receptarum lectionum*,
ad

ad IAVCHIVM et IAN. VINCENT. GRAVINA *orig. iuris ciu. lib. 2. cap. 77. pag. 254.* editionis Lipsi. eam pro modo *sacra priuata ad heredes et legatarios transferendi habuerunt*, alii autem cum IOSEPHO SCALIGERO eam tanquam modum *perimendorum sacrorum* intellexerunt, inter quos tamen GRAEVIVS *in praefat. ad T. V. Thes. Antiq. Roman.* cum iniuria etiam retulit, IACOBVM GVtherivM disertis verbis *de iure pontificio lib. II. c. 6.* in contrariam sententiam plane euntem. Denique clariss. SCHWARZIVS, vt iam monui, eam interpretatur esse *consecrationem sacrorum*. Sine dubio priorum sententia interpretatioque et ipsi verborum proprietati et testimonio GELLIANO est longe adcommodatior, eiusque primus auctor esse videtur summus CVIACIVS, quamuis vt fieri solet quandoque, et praeprimis in hac interpretatione, non semper CVIACIVS fuerit. Iureconsultus, quo maiorem nulla vidit aetas, cui parem futura frustra desiderabunt secula, eam *l. c. esse translationem sacrorum in heredem et legatarium* tantundem bonorum capientem, quantum omnes heredes, *in comitiis calatis autore populo autoribusque pontificibus*, tradidit. Omnibus certe numeris suis absoluta esset interpretatio haec Cuiaciana, si eam translationem ad solam heredis personam restrinxisset, nulla profecto in ea detestatione legatarii habita ratione. Non enim incertum solum est et valde dubium, vtrum vel vnquam testamentis comitialibus vllum legatum alicui relictum sit, sed, etiam si his temporibus legata iam obuensissent, haec tamen translatio sacrorum in legatarium ideo fieri non potuisset, quoniam iis temporibus, quibus testamenta in comitiis condebantur, sacra pecuniae nondum alligata fuerunt, et praeprimis CI-

K

CERO

CERO nobis praestantissimus est auctor, eiusmodi legatarios primum ex edictis P. Scaeuolae et Tib. Coruncanii, pontificibus maximis sacris adstrictos esse. CUIACII interpretationem coëco impetu GRAEVIUS atque GRAVINA sequuti sunt; sed MERILLIUS longe meliorem amplexus est explicationem l. c. „puta, inquit, quomodo „testatores, cum testamentum facerent, sacra detestari debent, id est, testato denunciare heredibus, vt sacra, „quae in familia fieri solerent, retinerent, neque ea interire sinerent, et quibus ritibus et cerimoniis quibusue „sumtibus ea procurarent.“ Quamuis enim iam moribus maiorum sacra hac aetate familiae fortassis adstricta videantur, quatenus in personas deducitur, adeo vt quilibet ex familia ad ea administranda obligatus esset, certum tamen est, haec sacra ad familiam, quatenus in res deducitur, nondum fuisse adligata, quippe quod demum ex iure pontificio legibus XII. Tab. recentiori enatum est, atque adeo vt ad solos heredes testamentarios in curias et familias testatorum succedentes, haec sacrorum detestatio, vt nempe sacra familiaria testatoris in heredem extraneum, et qui non ex familia eius erat, transire possint, pertinere potuerit. Et cum in testamentorum per aes et libram solemnitatibus imago testamenti comitalis retenta fuisset, naturali ratione argumentum ad detestationem hanc sacrorum his in testamentis etiam celebrandam patriciorum pontificumque studio deductum est, ita vt totus subscribam doctae explicationi celeberrimi SAMMETII, qui l. c. „SACRA DETESTARI, inquit, de quibus olim Seruius Sulpitius, nihil aliud significat, quam in comitiis calatis, mox in testamento per aes et libram teste Quirittium populo, praecedente rogatione, cum pecunia facta „cra

„cra simul in heredem, quae more maiorum perpetua esse debebant, transcribere.“ Quod vero ad clarissimi SCHWARTZII nouam plane opinionem attinet, quam ante eum nemo, nec veterum, nec recentiorum proposuit, qua nempe eam ipsam esse consecrationem rite solemniterque factam statuit, ea ab omni plane monumentorum antiquorum fide abhorret. Si enim illa ipsa esset consecratio, certe a nemine nisi a pontificibus ipsis peragi potuisset, quod tamen SCHWARZIVS non vult, sed eam tantum approbantibus pontificibus fieri debuisse opinatur, et iam ex eo solo apparet, virum doctum ipsius nequidem consecrationis rationem indolem atque modum peragendi perspexisse, quod eo magis mirandum est, quo curatius ipsa veterum scriptorum loca in opusculo suo laudauit, quae certe eum luculenter docere potuissent, ipsum ius consecrandi dedicandique ad pontifices pertinuisse, eosque ipsam consecrationem tanquam *actum, quo ex re*, quae sacra non est, *sacra fit*, solos perfecisse, licet omnino in potestate pontificum, variis legibus restricta, non esset, sine iussu populi consecratione res sacras faciendi, adeo vt si quis in honorem cultumque Deorum rem aliquam sacrari cuperet, is certe necesse haberet, institutum suum ad populum Romanum, (vt nempe pontificibus auctoritatem daret ad perficiendam consecrationem) collegiumque pontificum deferre, (vt nempe ad iussum seu ad auctoritatem populi) consecrationem ipsam peragerent. SCHWARZIVS autem totum consecrationis actum tanquam talem mente sibi concepit, quem non pontifices, sed is ipse, qui rem sacrari cuperet, auctoritate populi ipsorumque pontificum, perficere deberet, quo tamen commento plane a veritate ita aberrauit, vt oblationem ad

consecrationes faciendas pro ipsis consecrationibus habue-
 rit. Si igitur secundum hanc SCHWARZII mentem re-
 formanda esset eius de sacrorum detestatione explicatio,
 ea ipsa certe dicenda esset *oblatio ad consecrandum*, non
 vero consecratio ipsa, cuius virtute indoles atque chara-
 cter rei sacrae rebus, quae sunt humani iuris, conciliatur,
 eaque interueniente inter res diuini iuris referuntur. Ipsum
 denique ius consecrandi dedicandique plane ad ius pontifi-
 cium pertinuisse, satis copiose docuit IAC. GVTHE-
 RIVS *de iure pontificio libr. 4. cap. 22.* Et praeterea
 nulla ratione verisimile est, si consecratio fuisset sacrorum
 detestatio, 1) solum A. Gellium id *detestationem sacrorum*
 nominasse, quod omnes ceteri veteris aevi scriptores *con-*
secrationem appellauerunt, atque 2) Seruium Sulpitium in
 libris suis, quos conscripserat *de sacris detestandis*, simul
 tractare voluisse iura antiquiorum testamentorum, cum
 certe nullum consecrationis caput ad testamenti causam per-
 tineret, et tandem 3) ipsam consecrationem in comitiis esse
 peractam, licet iussus populi ad consecrationem faciendam
 in comitiis dari debuisset, ut non immerito TREKELL.
l. c. cap. 2. §. 15. contendit. Opposuit quidem iis viris
 doctis, qui sacrorum detestationem esse translationem il-
 lorum in heredes docuerunt, l. c. §. 13. suas dubitandi ra-
 tiones clarissimus SCHWARZIVS his verbis: „Erat
 „enim detestatio sacrorum peculiaris et publicus actus, qui
 „olim in comitiis calatis, teste et consentiente populo Ro-
 „mano, fiebat. Tali peculiari actu et denunciazione pu-
 „blica haud quaquam opus fuit, ut cuiuscunque heredes
 „et legatarii obligarentur sacris familiae. Iam enim lege
 „publica, eaque generali, sacra priuata, quae iam erant
 „rite constituta, debebant esse perpetua. Deinde pon-
 „tificum

„tiscum autoritate fuit institutum, vt iis essent ea adiun-
 „cta, ad quos patrisfamilias morte pecunia venerit. Hinc
 „CICERO *lib. II. de legibus cap. XXI.* dixit, *sacra cum*
 „*pecunia, pontificum autoritate, nulla lege coniuncta esse.*
 „Ergo nihil opus erat praeterea peculiari denuntiatione;
 „neque per nouam legem curiatam heredibus et legatariis
 „deferenda erant sacra, quae ex ipso iure pontificio iam
 „cum pecunia erant coniuncta. Innumeri homines apud
 „Romanos moriebantur sine testamento facto, et sine de-
 „nuntiatione singulari sacrorum; nihilominus tamen iam
 „lege erat cautum, vt etiam heredes ab intestato, et nul-
 „la denuntiatione instructi, sacris alligarentur. Ad obli-
 „gationem sacrorum satis erat, hereditatem et maiorem
 „partem bonorum familiae, vel ab intestato, vel per te-
 „stamentum capere; satis erat rite adoptari in familiam,
 „esse in potestate paterna; aut legitimo matrimonio iungi:
 „hi omnes, quod iam supra demonstrauimus, adstringe-
 „bantur sacris, neque iis peculiari ritu in comitiis
 „testato erat denuntiandum, vt sacra, quae in familia
 „fieri solebant, susciperent, aut retinerent. Frustra adeo
 „singitur haec *particularis* denunciatio.“ Sed nullo non
 negotio facilis est responsio ad diluenda haec Schwarziana
 argumenta, vndiquaque repetita et compressa compila-
 tionem confarcinata. Etenim 1) omnino quidem verum est,
 detestationem sacrorum peculiarem et publicum fuisse
 actum in comitiis calatis teste et consentiente populo Ro-
 mano celebrandum, sed eiusmodi quoque actus requireba-
 tur, vt sacra familiaria testatoris in heredes transire pos-
 sent, etiamsi iam receptum esset, sacra priuata in familiis
 esse debere perpetua, quia maxima constituitur verisimili-
 tudine, testamēta comitialia ab initio tantum in eo casu
 K 3 admiffa

admissa esse, quo aliquis nullos haberet heredes legitimos, qui aut iure sui heredis, aut agnationis aut gentilitatis testatori successuri essent. Id certum est, nullum vetustatis Romanae proflare monumentum, ex quo apparere possit, ciuibus ante legem XII. Tab. iam licuisse praeteritis liberis suis, agnatis gentilibusque hereditatem ultimo suo elogio heredibus plane extraneis deferendi. Et tum sane pontificum maxime intererat, cauere, ne sacra testatoris, tanta diligentia huc vsque administrata, eius morte interirent efficereque potius, vt interueniente eorum auctoritate cum ipsa hereditate in heredem extraneum transirent. Et quamuis 2) deinceps post decemuiralem testandi licentiam cum priuatis communicatam, iure pontificio sacra cum pecunia seu bonorum vniuersitate coniuncta fuerint, semper tamen eadem necessitas pontificiae auctoritatis, quae in comicialibus testamentis ab initio requirebatur, in testamento quoque per aes et libram permanfit, cum sacra ipsa extra commercium priuatorum posita essent, ita vt, quamuis cum pecunia coniuncta essent, simul cum mancipatione ipsius hereditatis facienda consensu auctoritate et approbatione pontificum in extraneos heredes transferri possent. 3) Minus recte SCHWARZIVS ex adoptione atque conuentione in manum mariti, absque peculiari pontificum auctoritate omnino valida, deriuare ausus est argumentum, ad remouendam pontificum auctoritatem in translationem sacrorum, in heredes testamentarios faciendam. Nec enim in adoptione, nec in conuentione in manum mariti de sacris, ab aliquo transferendis, qui illis non amplius fungi possit, agebatur, vt manifeste in causis hereditatum obueniebat, sed tam mulier, quae per conuentionem in sacra mariti transibat, quam filius adoptiuus in patris adoptan-

adoptantis sacris recipiebatur, saluis plane manentibus ipsarum familiarum, ex quibus egressi erant, sacris, ita vt nulla ratio in his negotiis pontificum auctoritatem deponere potuerit.

§. XXV.

Quibus igitur praepositis, absque omni prorsus negotio colligitur: DETESTATIONEM SACRORVM proprie esse *eam denunciationem heredi factam*, qua solemniter a testatore in ipso actu testandi *sacra familiae, ex auctoritate pontificum, in eum transferuntur*. Verum enim vero haec sacrorum translatio in omnes prorsus heredes neutiquam erat necessaria. Si enim morienti patrifamilias aliquis heres existeret, qui aut iure sui heredis, aut iure agnationis ad eius familiam pertinebat, hac certe sacrorum translatione, atque adeo eorum detestatione nulla ratione opus esse poterat, quoniam omnes vnus eiusdemque familiae agnati in communiōe ipsorum sacrorum familiarum iam constituti, atque adeo iam ipso iure his sacris adstricti erant. Proinde ad intelligendum non difficile est; non heredes solum in causa intestati iure sanguinis inter ingenuos succedentes, sed etiam ipsos heredes testamentarios, si nempe aut heredes sui aut agnati testatoris essent, iam ipso iure, absque omni interueniente detestatione, sacrorum familiae participes fuisse, ipsamque, si tum peracta esset sacrorum in hos heredes transferendorum causa, detestationem omnino plane frustraneam atque superuacaneam celebratam iri. Sine dubio ea detestatio in testamentis comitialibus primitus inualuit, cum horum testamentorum tota causa verisimiliter in eo versata fuerit,

vt

vt in extraneos, seu qui non erant ex familia ipsa testatoris, hereditas transferri possit. Verum postquam iure decemuirali lacissimum testandi legandique arbitrium ciues consecuti erant, et post inuentum testamentum per aes et libram, non heredes suos legitimos solum praetereundi exheredandique, sed etiam eos ipsos heredes testamento nuncupandi, iisque magnam simul legatorum (quippe quae ex ipso iure decemuirali origines causasque habent) molem iniungendi licentiam acceperunt, adeo vt quisque vltimum suae voluntatis elogium conditurus promiscue et pro lubitu suo, aut extraneos, aut necessitudinis vinculo iunctos heredes nuncupandi potestatem haberet, nullis plane cancellis terminatam. Et cum hoc testamentum, quoad formam suam, testamenti comitalis imaginem valde exprimeret, certe eadem detestationis sacrorum necessitas, quoties de iis in heredes extraneos transferendis agebatur, efflagitabat, vt ea cum ipsa mancipatione tum coniungeretur, vnoque actu legitimo, hereditas *per mancipationem* et sacra familiaria *per detestationem* in heredes transcriberentur. Quocirca ad cognoscendum quoque facile est, non in quouis testamento per aes et libram cum hereditatis mancipatione coniunctam fuisse sacrorum detestationem. Si enim heres hac solemnitate nuncupandus ad familiam testatoris pertineret, atque adeo ipsa in sacrorum communiōe iam constitutus esset, nulla peculiari sacrorum opus esse poterat translatione. Sed et altera accedebat ratio, propter quam testator in ipso testandi actu ea sacrorum detestatione supersedere poterat. Iure enim pontificio tantum *sacra* eam ob causam cum *pecunia* coniuncta erant, *ne morte patrisfamilias ea interirent*. Eciamsi igitur testator liberos suos ceterosque

que

que proximos legitimos heredes praeteriret aut exherederet, (quod ultimum tamen in testamento per aes et libram priore vix fieri poterat) omnino tamen evenire poterat, *ut morte testatoris sacra familiae non exstinguerentur*, sed ut potius post mortem eius ad liberos suos, aut ad proximos agnatos, licet praeteriti imo exheredati essent, profus spectarent, cum praeteritio ipsaque exhereditatio, secundum notissima iuris civilis principia, nec patriam potestatem, nec iura agnationis perimerent. Proinde secundum veram iuris pontificii rationem, ea sacrorum detestationis, in testamento per aes et libram priore, erat causa, ut vel mancipatio hereditatis in eo versaretur casu, *quo morte testatoris sacra familiae simul interitura essent*, vel minus. Priori in casu, iuris pontificii auctoritas omnino cum mancipatione hereditatis simul detestationem sacrorum celebrandam deposcebat. Posteriori autem in casu, sola hereditatis mancipatio tantum requirebatur, absque omni sacrorum detestatione peragenda. Iam vero, si secundum hanc rerum partitionem, testamentum hoc per aes et libram simul desideraret detestationem sacrorum, tum recte COEMTIO ab herede familiaeque mancipe fieri, ipseque familiae emtor recte et secundum proprietatem verbi COEMTOR dicebatur, quod tum simul et *hereditas et sacra familiae coemta* essent, et familiae emtor cum ipsa testatoris pecunia sacra eius coemisset. Et ita porro sua sponte patet, non in quovis testamento per aes et libram hanc fieri debuisse *coemtionem*, ut nonnulli viri docti, qui de coemtionibus sacrorum interimendorum causa factis dissererunt, sibi mente concepisse videntur. Quum vero deinceps in testamento per aes et libram posteriore, seu scripto, persona heredis a familiae emtoris persona separata fuerit,

L

omnibus,

omnibus ceteris solemnitatibus retentis, eadem tamen plane detestationis sacrorum obuersabatur causa, ita ut, si testatoris morte sacra familiae peritura fuissent, cum ipsa mancipatione, sacrorum translatio in familiae emtorem, licet imaginarius nunc esset, secundum solemnitates semel receptas fieri deberet. Hoc facto, argumentum nunc naturali ratione ducebatur, in eiusmodi testamento cum sacrorum detestatione coniuncto *eum* sacris testatoris familiaribus post eius obitum *adstrictum fieri*, in quem per detestationem translata essent, *eum* autem, qui in tabulis testamenti heres esset scriptus, *hereditatem* accipere omni *sacrorum religione* solutam. Et ita hoc ipso huius testamenti artificio onus sacrorum ab hereditate auulsam erat. Nec dici potest, manifestam, hoc Iureconsultorum argumento, fraudem Iuri pontificio esse factam, quia Pontificum placitis id tantum effectum erat, ut sacra, si nempe, morte patrisfamilias alioquin interitura fuissent, cum ipsius hereditatis mancipatione in heredem simul solemniter detestatione transferri deberent, ne morte testatoris interirent. Et hoc omnino eueniebat, cum post mortem testatoris familiae emtor, his sacris administrandis, in eum sub hoc euentu translatis, eadem plane ratione adstrictus esset, ut in antiquiore testamento obligabatur, eaque igitur morte patrisfamilias, vltimum suum eo modo elogium perficientis, non interirent. Et hoc ipsum, quod nunc *alius*, quam familiae emtor, *heres* esset caperetque hereditatem, impedimento esse non poterat, nec ad Ius pontificium pertinere, quia potius Iuris civilis esset resque ad legislativam populi potestatem pertinens, alium in locum familiae emtoris, inquit ipsius hereditatis adquirendae substituendi, familiaeque illum emtorem ab ea penitus

nitus excludendi. Tantum erat Iurisconsultorum artificium hereditatem eo modo a sacris, saluo Iure pontificio separandi!

§. XXVI.

Cum itaque in hoc testamento per aes et libram recentiore, seu scripto, in eo casu, quo secundum iuris pontificii rationes sacrorum detestatio simul cum mancipatione celebranda esset, hereditas eo modo a sacrorum onere liberata esset, eaque ad heredem in tabulis testamenti scriptum pertineret, retentis a familiae emtore ipsis sacris familiaribus per detestationem in eum translatis, intellectu sane non difficile est, neminem sic hereditatem et sacra coemturum esse, cum secundum hoc *εὐρημα* quidem post mortem testatoris sacris faciendis adstrictus esset, nullumque autem plane commodum hereditario iure ex hereditate sibi simul mancipata amplius habere posset. Sola igitur causa in eo profecto nunc versari videbatur, ut iureconsulti tales reperirent coemtore, qui hoc onus sacrorum sine hereditate in se reciperent, ipsaque sacra, ut par erat ex instituto pontificum, post testatoris obitum rite administrarent. Et hoc ipsum alia ratione vix fieri poterat, quam ut ad has coemtionem faciendas, recte iudicante celeberrimo **CONRADI** *l. c. §. 5.* adhiberent *senes orbos, pauperes, capulares et de herede sibi extituro parum sollicitos*, qui certa pecunia ad *impenfam ferendam* accepta et *lucello aliquo adpersi, sacra testatoris familiaria, secum interitura*, administrarent. Quo enim facto naturaliter evenire debebat, ut sacra per mortem ipsius *senis huius coemtoris*, nullos plane heredes habentis, simul interirent, quod omnino saluo iure Pontificio

ficio fieri potuit, cum ratio eius tantum in eo posita fuerit, ne morte testatoris patrisfamilias interirent, sed potius in eius transirent heredes. Etenim per se patet, pontifices non impedire potuisse, ne sacra morte eius interirent, qui nullos plane heredes nullamque hereditatem relinquit. Et ita, nisi omnia me fallunt, lucem sane eximiam accipiunt CICERONIS verba: *ingenio iurisconsultorum SENES REPERTOS esse ad coemtionem faciendam INTERIMENDORVM SACRORVM CAUSA*, cum eo modo in persona senis huius coemtoris, sacra eius morte extinguerentur, cui nemo heres exiturus esset, qui ex causa hereditatis ad sacra a coemtore acquisita, post eius mortem administranda obligatus esse posset. Haec sane interpretatio, quae cum rationibus iuris pontificii pariter atque iuris civilis tam perfecte consentit, omnes profecto difficultates soluit, a nobis in aliorum doctorum virorum explanationibus reprehensas, nullamque plane fictionem, iuris civilis antiqui aenigmatibus soluendis, infert, quae in omni alia explicatione ex necessaria quasi rerum consecutione sua veluti sponte nascitur. CICERO *orat. pro Murena cap. 12.* non dixit, *iurisconsultorum ingenio ipsas coemtionem faciendam interimendorum sacrorum causa inuentas esse*, sed potius expresse loquitur, *eorum ingenio SENES ad eas coemtionem faciendam esse REPERTOS SACRORVM INTERIMENDORVM CAUSSA*. Coemtionem enim, profecto, ipsas inuenire non necesse habebant, iam dudum in primo testamento per aes et libram ipsorum pontificum patriciorumque industria inuentas atque constitutas; sed id dignum iureconsultorum ingenio erat, modum inuenire, quo efficerent, ut illae coemtionem et sacrorum et hereditatis ex instituto iuris pontificii necessariae, ad interimenda sacra deduci

deduci atque adplicari possent, saluis manentibus tam iuris ciuilibus, quam iuris pontificij, rationibus. Et hoc vtrumque per has coemtionem ab eiusmodi senibus celebratas obtentum esse, res ipsa luculenter docet. Sua enim iuri pontificio seruabatur auctoritas, cum haec coemtio a sene coemtoe facta impediret: *ne sacra testatoris morte interirent*, efficeretque vt post obitum testatoris ab eo administrarentur, in quem per detestationem transscripta erant, licet deinceps eius morte perirent. Iuris ciuilibus vero rationibus, quippe quae in eo versabantur, vt tam testatori, ne *eius vltimum elogium herede* destituatur, quam ipsi heredi prospiceretur, ne *nimis sacrorum oneribus magnisque* ad ea administranda erogandis *sumptibus* ab adeunda hereditate *deterreatur*, ita plene adcommodata erat haec coemtio a senibus peragenda, vt hoc iureconsultorum artificio omnibus simul subueniretur. Certe a CICERONE per cauillationem et in contemptum iurisconsultorum dicta essent, quae I. C. obscuris profecto atque contortis verbis contra hoc ICTorum inuentum perorauit, nisi id Poetis atque Oratoribus aliquando dandum esset, vt causae suae saepius conclamatae inferuientes, prodigijs et ostentis hariolari possint, ipsam rei naturam, veritatem, vtilitatemque multum dissimulantes, vt egregie de his Ciceronianis necessitatibus iudicauit, celeberrimus CONRARDI, I. C. „Neminem turbare debet, quod hoc exemplo inter alia vsus est Orator, scenae inferuens et, vt „militarem gloriam atque eloquentiae dignitatem altius „eueheret, deprimens iuris ciuilibus scientiam, eique ob- „trestandans, tanquam in rebus fictis comentitiisque consi- „stenti, imo fraudis plenissima. Hoc consilio formulas „et legis actiones exagitat, atque optionem tutoris mul-
L 3 „lieribus

„lieribus concessam deridet. Hoc proposito quoque vitiositas, quam indicauimus, publicae rationem dissimulat, in coemptionibus sacrorum interimendorum causa inuentis, dum eas inter exempla legum callide a Iureconsultis euerfarum refert.“

§. XXVII.

Quaedam circa nostram et aliorum interpretationes monentur.

Quae quum ita sint, ex iis, quae iam disputauimus, abunde adparet, secundum nostram harum omnium rerum interpretationem, totum negotium de sacris, per coemptionem a senibus factam, interemtis I. subfultum esse *sacrorum in heredes antiquitus facta translatione*, quae proprie per SACRORVM DETESTATIONEM in ipso simul testandi actu fieri debebat, eamque II. quidem primum in *testamentis comitialibus* inuoluisse, ab his autem ipsorum pontificum auctoritate ad *testamenta per aes et libram* fuisse propagatam, atque adeo III. in his *heredem* solemnitatibus *mancipationis*, vna cum *sacrorum* interueniente *detestatione*, et *hereditatem* et *sacra* testatoris COEMISSE, hocque ipsum simul veram continere et proprie dici COEMTIONEM, IV. eo tempore, quo in testamentis per aes et libram is *familiae emtor* fuerit, qui et *verus* esset *heres*, eum quoque per hunc actum legitimum et *pectuniam* seu hereditatem, et *sacra* testatoris adquisuisse, V. postquam autem artificio Iurisconsultorum *familiae emtor* non amplius fieret *heres*, sed potius auctoritate ipsius populi Romani *alius* in tabulis, lino et cera consignatis, scribi posset *heres*, ad quem morte testatoris ipsa perueniret hereditas, factum

factum inde esse, vt *sacra* per detestationem in familiae em-
torem translata *ab hereditate* ita diuisa fuerint, vt *illa fa-*
miliae emtor solus habuerit, hanc autem absque omni sa-
crorum religione *solus heres* in testamenti tabulis scriptus
adquisiuerit, postquam, nempe, hic de adeunda hereditate
suam declarauisset mentem; VI. Cum autem hac ratione
non facile aliquis hanc coemptionem celebraturus esset, in
qua quidem, respectu sacrorum, *verus*, sed intuitu heredita-
tis, *imaginarium* tantum *emtor* esset, atque adeo onus sacro-
rum absque vilo hereditario emolumento acquirere deberet,
iurisconsultos testatoribus nunc auctores fuisse, vt *ad perso-*
nam familiae emtoris in eo testamenti negotio agendam ta-
les adhiberent *senes*, qui *nullos habituri essent heredes*,
et qui, accepta pecunia ad ferendam impensam necessaria,
lucello aliquo aduersi hoc sacrorum onus solemniter ritu
aere atque libra sibi compararent, ipsaque testatoris *sacra*
vsque *ad suam mortem* debito modo administrarent; atque
VII. naturali ratione inde euenire debuisset, vt *sacra*
cum ipsa *morte* huius *senis familiae emtoris*
interempta pleneque *extincta* fuerint. Hac interpretatione
et menti ipsius *ciceronis*, vt vt compressis verbis ex-
pressa videatur, et omnibus tam ciuilibus, quam pontificii
Iuris principiis perfecte adcommodatam explicationem
nos adsecutos esse, iure omnino meritoque credimus. Er-
rores profecto omnium explicationum, quas viri docti de hac
coemptione sacrorum interimendorum causa, tam anxie vndi-
quaque conquisiuerunt, ex male intellectis tam Iuris ponti-
ficii placitis, quam Iuris ciuilibus principiis ita neglectis, orti
videntur, vt aut ipsi iuri pontificio aut iuri ciuili vim intu-
lerint manifestam. Et quidem I) omnes fere praeter *GV-*
therium, *Gravinam*, atque *Conradi* in ea
fuerunt

fuerunt opinione, quod *peculiares* et ab illis coemptionibus, quae in ipso fiebant testandi actu, diuersae, iurisconsultorum ingenio *coemptiones* sacrorum interimendorum causa excogitatae atque inuentae fuerint; quod vero nec unquam factum est, nec ex ipsis CICERONIS verbis, nec ex vilo alio veteri scriptore adparet. 2) Omnes fere mente sibi conceperunt, iure pontificio *semper sacra pecuniae* seu *hereditati cuiuscunque* ita alligata esse, ut quicumque heres esset defuncti testatoris, eius quoque sacra simul adquisisset, quod tamen omnino falsum est, prout ipsa CICERONIS verba hoc satis demonstrant; hoc vno posito, inquit, „haec iura pontificum autoritate consecuta sunt, „*ne MORTE PATRISFAMILIAS sacrorum memoria* „*OCCIDERET*, iis essent ea adiuncta, ad quos *eiusdem* „*morte*, pecunia venerit,“ (§. 2.) ita ut necessaria inde consecutione colligi debeat, *haec sacra pecuniae testatoris non esse posse adiuncta* in eo casu, quo non euenire potest, ut *sacrorum memoria morte patrisfamilias occideret*. Proinde haec coniunctio sacrorum cum pecunia neuiquam erat iure pontificio *absoluta*, sed tantum *relatiua*, atque ad *hanc conditionem* seu ad *hunc euentum* restricta. Certe hi viri docti non animo comprehendisse videntur, quod si his iuris pontificii placitis tam extensus atque vniuersalis ambitus concederetur, necessarie simul inde consecutum fuisset, sacra priuata eo ipso a familiis, quatenus in personas deducuntur, penitus separata atque auulsa fuisse. Etenim quisnam ex filiis exheredatis *sacra paterna* antiquitus in familiis constituta *suscepisset*, seque ad onus sacrorum recipiendum *obligatus* esse *credidisset*? si *hereditati paternae*, qua ipse cariturus esset, ita *adstricta* essent, ut ad *heredes* paterno testamento institutos cum ipsa hereditate *transire* deberent.

deberent. Certe ex hoc virorum doctorum commento sequeretur, sacra familiaria virtute huius iuris pontificii non amplius familiaria permanisse, eorumque naturam, primis temporibus more maiorum constitutam, hoc ipso iure pontificio eversam esse, quod tamen, tantum abest ut in potestate pontificum fuerit, ut potius ipsorum pontificum arbitrium et legibus et maiorum moribus quam maxime subordinatum fuerit. 3) Viri docti, qui hac in re errarunt, factis false sibi persuaserunt, *IPSO IVRE cum hereditate testatoris sacra eiusdem in heredes transiisse*, quod nec verisimile est, nec in potestate pontificum positum esse potuit, ut sua autoritate id efficerent, quoniam ipso *CICERONE* teste *nulla lege*, sed *sola pontificum autoritate* sacra pecuniae adligata sunt, atque adeo pontifices tantum auctores fieri poterant, ut eodem simul actu, quo de hereditate testamentum perficitur, negotium id quoque perageretur, cuius virtute sacra, alioquin testatoris morte interitura, in heredem transferri possint; et ita eam ob causam in antiquissimis comicialibus testamentis inuenerunt sacrorum detestationem, eamque deinceps ad testamenti per aes et libram solemnitates propagarunt, idque hoc artificio solo obtinuerunt, ne testatoris morte sacrorum memoria occideret. 4) Magnis, imo infinitis difficultatibus se implicauerunt viri docti, *coemtionem ab HEREDE ipso cum SENNE aliquo perimendorum sacrorum, hereditati annexorum, causa celebratam esse* statuentes, quia hoc ipsum non illi solum iuris ciuilibus regulae manifeste et e diametro repugnat, quod *heres post acquisitam semel hereditatem personam heredis deponere, seque ab hereditariis obligationibus per ipsam hereditatis aditionem contractis liberare nequeat*, sed etiam vniuersae tam iuris pontificii quam iuris ciuilibus doctrinae, summam

M

infert

infert vim, cum nulla ratione possit fieri, ut sacra per dispositionem inter viuos villo vnquam modo alienentur atque in alios transferantur. Notissimi iuris est, res diuini iuris, ad quas etiam pertinent sacra, non in hominum esse commercio, imo ne quidem per ipsam vltimi elogii virtutem in aliquem transferri potuissent, nisi id autoritate ipsorum pontificum factum, ipsorumque editis sacra pecuniae in eum euentum alligata fuissent: *si morte patrifamilias alioquin interitura essent.* Eiusmodi visiones certe in GRONOVIO, GRAEVIO, SCHWARTZIO ceterisque viris licet doctissimis, nulla autem iuris doctrina imbutis non miror, sed totus horrore perfunditur animus, si iurisconsulto tale quid excidisse videmus, ut a HEINECCIO *antiquit. Rom. L. I. Tit. XI. n. ad §. I.* factum est. Et quamuis ipsa Gronouiana explicatio huius coemptionis, omnibus iurisprudētiaē Romanae principiis plane repugnans, imo impossibilitatem continens nullo modo ferenda sit, id tamen in GRONOVIO omnino laudandum est, quod antecessorum suorum fabulas de senibus coemptionalibus plane explosit reiecitque, cum hac sententia, licet GRYPENIUS de vxore Rom. *cap. 5. §. 20 seqq.* inter recentiores de iis multum somniauerit, nihil frigidius cogitari possit. Senes enim coemptionales, qui tantum bis apud veteres, CVRIVM, nempe ad *Cic. Lib. VII. Epist. 29.* et PLAVTVM *Bach. act. IV. cap. XI.* occurrunt, nam LIVII locus, quem nonnulli viri docti excitare solent, controuersus est, non significant nisi mancipia viliora, quae per se cum emtorem non inuenirent, cum aliis vendebantur, ut pretium eorum, quibus accederent, solum auerent. Et hanc quidem coemptionem a senibus factam

factam sacrorum interimendorum causa HENRICVS
 BRENNMANNVS de eurenaticis cap. 12. §. 18. inter
 eurenatica iuris ciuillis et iureconsultorum ingenio inuenta
 retulit, sed ne vno quidem verbo explicauit Ceterum
 omnino ex iis, quae disputauimus, intellectu facile est,
 has coemtionem in paucioribus tantum casibus, in ipsis testa-
 mentis per aes et libram, obuenerit potuisse. Quum vero dein-
 ceptum Praetorium sensim paulatimque inualuif-
 set, quod ipsum mancipationis solemnitatibus solutum esset,
 per varias temporum successiones effectum videtur, vt haec
 iuris pontificii autoritas in dies magis magisque spreta fuerit,
 adeo vt iurisconsulti sub Caesarum imperio florentes, ea-
 rum coemtionum vix in libris suis meminerint, licet ipsi
 mancipationis solemnitati nondum derogatum, eaque VL-
 PIANI adhuc aetate pro parte vsu seruata fuerit. Et haec
 sunt, quae de argumento hoc perobscuro, et in quo iu-
 ris antiqui pertenuis memoria superest, disputare
 nostrarum partium esse duximus.

T A N T V M.

Frankfurt a. O., Diss., 1776-77

ULB Halle

007 520 611

3

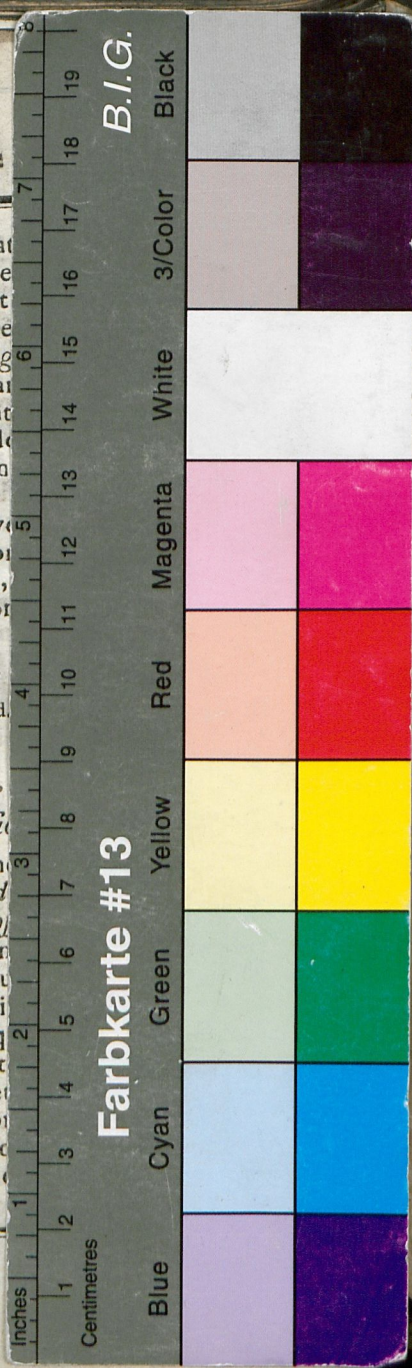

W18

DISSERTATIO IVRIS CIVILIS ANTIQVI 1782
DE 13
COEMTIONIBVS
QVAE FIEBANT
SACROVM INTERIMENDORVM
CAVSSA.

AD CICER. ORAT. PRO L. MYRENA CAP. XII.

QVAM
PRAESIDE
GEORGIO SAMVELE MADIHN
IVRISCONSVLTO ET ANTECESSORE
ATQVE ORDINIS ICTORVM H. T. DECANO
IN ACADEMIA REGIA VIADRINA
DIE IVNII MDCCCLXXXII.
PVBLICAE ERVDITORVM DISQVIVISIONI
SVBMITTERE VOLVIT
AVCTOR
ADOLPHVS GVILIELMVS FRIDERICVS COCHIVS
POTSDAMIENSIS.

TRAIECTI AD VIADRVN,
E TYPOGRAPHEO WINTERIANO.